

SVENSK BOTANISK TIDSKRIFT

Maj 2025 • Volym 118 • Häfte 4/2024

Lyckad restaurering av Sandviksåsen
Uppföljning 43 år senare

Nya växtarter för Sverige 2023
Läs om 36 nyheter på listan

Guldkolv i Skärsjön
En spridningsbenägen raritet

Tillförlitliga växtuppgifter
Databaser kombineras i växtatlasprojektet

Sandviksåsen i Uppland har framgångsrikt restaurerats som torrbacksmiljö efter att ha varit ett grustag. Läs artikeln av Sven-Olov Borgegård och Ola Jennersten för att se vilka växter som etablerat sig.

Foto: Ola Jennersten

Foto: Ulla-Maj Hultgård

Trollsmultron har ett säregnet utbredningsmönster i Skandinavien och har vissa likheter med drakblomma, vilket en kartläggning av Ulla-Maj Hultgård visar.

Foto: Mats Wilhelm

Följ med i Carl von Linnés fotspår genom 1700-talets landskap – en ny analys av Mariette Manktelow med flera visar var han egentligen vandrade kring Uppsala.

SVENSK BOTANISK TIDSKRIFT

Maj 2025 • Volym 118: Häfte 4 (2024)

Notiser Kortare texter
Caselunghe, E., Manktelow, M. **196**

Artiklar Trollsmultron – en fascinerande växt med säreget
utbredningsmönster
Hultgård, U-M. **202**
En svensk kärlväxtatlas – konferens om granskning av
växtuppgifter
Fröberg, L. & Stridh, B. **208**
Restaurering av Sandviksåsen – 43 år senare
Borgegård, S-O. & Jennersten, O. **216**
Biologiska museet listar nya arter för 2023
Tyler, T. **226**
Guldkolv – harmlös raritet eller framtida hot?
Stibe, L. **242**

Läsvärt Ölands flora – en recension
Engström, P. **250**
Floran i Sverige & Nordeuropa
Björndahl, G. **251**

Föreningsnytt *Ordföranden har ordet: Årets sista* – redaktörens första **195**
Till minne av Ebbe Zachrisson.
Aronsson, M. **252**
Tre inventeringsläger inom växtatlasprojektet.
Fröberg, L. **254**
Ny personal. **256**
En skånsk förening med anor **Omslagets insida**

CONTENTS

Drymocallis rupestris in Scandinavia – distribution, ecology and migration history. Hultgård; p. 202.
• Swedish vascular plant atlas project emphasizes data verification and expert collaboration.
Fröberg & Stridh; p. 208. • Restoration of Sandviksåsen shows success 43 years later. Borgegård &
Jennersten; p. 216. • Thirty-six vascular plant taxa reported as new to Sweden in 2023. Tyler; p. 226.
• *Orontium aquaticum* spread gradually in Halland, Sweden, prompting concern. Stibe; p. 242.

OMSLAGSBILD
Guldcolv
Orontium aquaticum.
FOTO: Ingela Carlström.

Svensk Botanisk Tidskrift publicerar reportage och faktaartiklar om botanik på svenska. I första hand trycks kortare artiklar av nationellt och nordiskt intresse. SBT utkommer med fyra nummer per år och omfattar totalt cirka 350 sidor inklusive webbmateriel.

Ägare Svenska Botaniska Föreningen. © Svensk Botanisk Tidskrift respektive artikelförfattare och fotograf har upphovsrätterna. Publicerade fotografier kan komma att återanvändas i tidskriften eller på webbplatsen. Publicerade artiklar kommer att göras tillgängliga även på internet.

Ansvärig utgivare Mora Aronsson, ordförande i Svenska Botaniska Föreningen (e-post: mora.aronsson@svenskbotanik.se).

Redaktör Elvira Caselunghe

Adress: Svensk Botanisk Tidskrift, Kungsängens gård 206,
753 23 Uppsala

Telefon: 072 - 512 10 40

E-post: elvira.caselunghe@svenskbotanik.se

Instruktioner till författare finns på föreningens webbplats (www.svenskbotanik.se). Författare uppmanas att ta kontakt med redaktören.

Priser Prenumeration på tidskriften ingår för privatpersoner i medlemsavgiften. Prenumerationspris för institutioner och företag är detsamma som medlemsavgiften för privatpersoner. Se vidare under medlemskap nedan.

Enstaka häften av tidskriften (max två år gamla) kan köpas för 75 kr styck; vid köp av fler än 25 häften är priset 25 kr styck. Äldre tidskrifter och generalregister finns att hämta som PDF från DiVA (diva-portal.org). Beställningar av prenumerationer och gamla nummer av tidskriften görs från föreningskansliet (se adress nedan).

Tryck och distribution:

Exakta Print AB, Malmö 2025.

**Digital
prenumeration**

LÖSENORD:
Listera_ovata

Svenska Botaniska Föreningen

Svenska Botaniska Föreningen
Kungsängens gård 206
753 23 Uppsala

Kansli Liselotte Evasdotter

Telefon: 018-10 33 00, 072-512 10 41

E-post: info@svenskbotanik.se

Webbplats www.svenskbotanik.se

Medlemskap 2025 (inkl. SBT) 340 kr inom Sverige (under 30 år 100 kr), 540 kr inom Norden och övriga världen. Familjemedlemskap utan tidskrift 50 kr. Priser för övriga medlemskap, se webbplatsen.

Årets sista – redaktörens första

Välkommen till sista numret av SBT för 2024. Bättre sent än aldrig. Det tog tid att rekrytera ny redaktör, men nu är Elvira Caselunghe på plats sedan årsskiftet och hennes första nummer håller ni just nu i er hand. Välkommen och lycka till Elvira!

Det har varit ett omtumlande år. Nästan halva styrelsen byttes ut vid förra årsmötet, tre nya i personalen från januari i år (inklusive Elvira). Maria van der Wie slutade i december och Liselott Evasdotter är ny verksamhetsamordnare på kansliet sedan

januari. Karin Didring Leksell vikarierar som redaktör för Vilda Växter under 2025 medan Sofia Lund är tjänstledig från sitt redaktörsuppdrag.

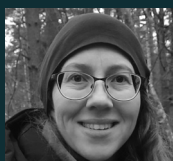
Annars är nog det mesta sig likt för årstiden. Årsmötet hölls i mars, digitalt. Styrelsen fick Mikael Hedrén som ny medlem och tackade av Lina Wikander som lämnade. Vi kan även bocka av Trädgårdsmässan och Flora- och faunavårdskonferensen. När numret trycks har det just varit Vårkoll och sedan är det Försommarkoll, De Vilda Blommornas Dag, botanikdagar i Blekinge samt Falsterbo Birdshow (som fortfarande heter så!). Efter det är det snart höst, så passa på och vara ute och botanisera, kryssa växter, floravakta eller bara njut av vår fantastiska natur. **SBT**

MORA ARONSSON
Ordförande i Svenska Botaniska Föreningen
mora.aronsson@svenskbotanik.se

Redaktionsråd

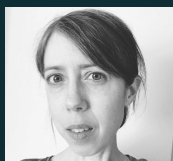
SVENSK BOTANISK TIDSKRIFT är en medlemstidning med ett redaktionsråd utsett av styrelsen för Svenska Botaniska Föreningen. Från 2025 är rådet utökat och gemensamt för Svensk Botanisk Tidskrift och tidskriften Vilda Växter.

Elvira Caselunghe,
redaktör för Svensk
Botanisk Tidskrift.
elvira.caselunghe@
svenskbotanik.se

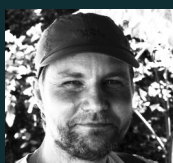
Mora Aronsson,
ordförande i Svenska
Botaniska Föreningen
och ansvarig utgivare.
mora.aronsson@
svenskbotanik.se

Karin Didring Leksell,
vikarierande redaktör
för Vilda Växter.
karin.didring-leksell@
svenskbotanik.se

Jan Y. Andersson,
styrelseledamot i
Botaniska Sällskapet i
Stockholm.
jan.andersson.bio@
gmail.com

Stefan Andersson,
styrelseledamot i Lunds
Botaniska Förening.
stefan.andersson@biol.
lu.se

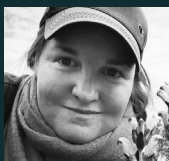
Agneta Bergström,
tidigare redaktör
för Svensk Botanisk
Tidskrift.
agneta.bergstrom@
tradgard.org

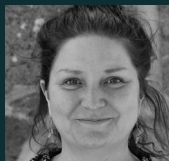
Gunnar Björndahl,
sekreterare i Svenska
Botaniska Föreningen.
gunnar.bjorndahl@
svenskbotanik.se

Liselott Evasdotter,
verksamhetsansvarig
i Svenska Botaniska
Föreningen.
liselott.evasdotter@
svenskbotanik.se

Moa Pettersson,
tidigare styrelseledamot
i Svenska Botaniska
Föreningen.
moa.nancy.k.pettersson@
gmail.com

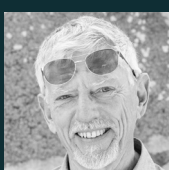
Lina Rasmusson,
styrelseledamot i
Svenska Botaniska
Föreningen.
lina.rasmusson@
svenskbotanik.se

Barbro Risberg,
var med och startade
Vilda Växter.
barbro.risberg@gmail.
com

Gabrielle Rosquist,
vice ordförande i Svenska
Botaniska Föreningen.
gabrielle.rosquist@
svenskbotanik.se

Peter Ståhl,
styrelseledamot i Svenska
Botaniska Föreningen.
peter.stahl@
svenskbotanik.se

Rättelser

- Fotografnamnet blev fel i Jan Thomas Johanssons text om historisk floristik i nr 3/2024. Omslaget av Christiern Pedersens bok Om Urtevand är fotat av Jan Thomas Johansson.
- Det står fel namn på titel och engelsk titel i bibliografin som finns i slutet av Sebastian Sundbergs artikel. Rätt information är: "Att lämna fröträd räcker inte för ryl, knårot och grönpayrola [Leaving seed trees in a clear-cutting is not enough to avoid a decrease in all forest plants] Svensk Bot. Tidskr. 118: 172–177".
- E-postadressen till Jan Y Andersson i redaktionsrådet blev fel och är korrigerad i detta nummer. **SBT**.

Nya risklistan klar

Listan är ett verktyg för att förebygga att invasiva arter stör inhemsk biologisk mångfald.

ELVIRA CASELUNGHE

SLU Artdatabanken har gjort en uppdaterad riskkvalificering av främmande arter som publicerades i mars 2025. På uppdrag från Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har Artdatabankens experter bedömt sannolikheten för att införlä eller främmande arter utgör – eller kan komma att utgöra – en risk för inhemsk biologisk mångfald. Metoden som har använts för att göra analysen har kombinerats med antaganden om framtida klimat.

Notiser

Kärlväxterna utgjorde den största organismgruppen vad gäller antal screenade arter. Det var totalt 255 arter av kärlväxter som hamnade i de två högsta riskkategorierna (mycket hög risk och hög risk). Där hamnade även åtta algararter, en mossa och 20 svampar. En kärlväxt som klassificeras som mycket hög risk är syrenbuddleja *Buddleja davidii*, då den inom det närmsta decenniet bedöms ha stor risk för snabb spridning och etablering. Med sitt täta växtsätt har syrenbuddleja potential att tränga undan inhemska arter i Sverige, något som redan setts på andra håll i världen.

Mora Aronsson är inte bara ordförande för Svenska Botaniska Föreningen utan har även spelat en nyckelroll i arbetet med risklistan. På mässan Nordiska Trädgårdar presenterade han arbetet med risklistan under ett föredrag och tog emot reaktioner från trädgårdsintresserade. Flera besökare ställde frågor om vilka växter som man ska se upp med att välja till sina planteringar, både vad gäller privata och offentliga miljöer. Länsstyrelserna hade också en monter på trädgårdsmässan med pedagogisk information om växter som bör undvikas.

En mer ingående artikel om risklistan och dess innebörd kommer i ett senare nummer av SBT. **SBT**.

Föredrag med Mora Aronsson på trädgårdsmässan.
Foto: Elvira Caselunghe

Konferens om naturrestaurering

Årets tema på Flora- och faunavårdskonferensen var naturrestaurering.

ELVIRA CASELUNGHE

Över fyrahundra deltagare var på plats den 9 april i Uppsala, och tvåhundra deltog på distans. Bland utställarna hade Svenska Botaniska Föreningen ett bord och fick tillfälle att prata om Vårkollen och Floraväxteri med många intresserade konferensdeltagare.

Konferensen öppnades av Mark Marissink, chef för SLU Artdatabanken som arrangerar denna återkommande sammankomst. Han konstaterade att även om restaurering av natur är på tapeten just nu, är det ingen ny företeelse utan har en hundraårig historia. Det var också flera decennier sedan EU började arbeta med restaurering, men EU:s restaureringsförordning har

aktualiserat frågan och gjort restaurering till ett mer formaliserat verktyg i naturvårdsarbetet. Mark Marissink liknade naturrestaurering vid renovering av ett gemensamt hus och diskuterade ansvar och prioriteringar. Det är kostsamt att totalrenovera, och för att ta hand om huset på lång sikt räcker det inte med renovering – det krävs konstant omsorg. Flera talare poängterade vikten av att arbeta parallellt med naturvård och naturrestaurering, så att inte den ena blir försummad.

Ett annat föredrag hölls av Ove Eriksson, professor emeritus vid Institutionen för ekologi, miljö och botanik vid Stockholms universitet, som gav historiska perspektiv på biologisk mångfald. Han beskrev hur artsammansättning på olika platser utvecklats innan människan började påverka ekosystemen. Miljö-DNA (eDNA) från sediment har använts för att studera (för-)historiska landskap. Man har sett att mycket av artrikedomen i våra hävdade kulturmarker härstammar från en tid då stora betesdjur, så kallade mega-herbivorer eller mega-fauna, dominerade landskapen (se Svensk Bot. Tidskr. 117:94–111).

Jörgen Sjögren, universitetslektor vid Institutionen för vilt, fisk och miljö vid SLU, talade om restaureringsekologi som vetenskaplig disciplin och betonade att

det främst avser aktiv restaurering, till skillnad från passiva åtgärder som också nämndes under dagen. Exempel på aktiva restaureringsåtgärder som provas och utvärderas är naturvårdsbränning och flytt av död ved. Jörgen Sjögrens slutord sammanfattar också konferensen: Naturrestaurering är ett måste, men inte på bevarandearbetets bekostnad.

SBT

Tusentals deltog i medborgarforskning om gullvivor

Gullvivornas genetik och reproduktion påverkas av förändringar i klimat och markanvändning.

ELVIRA CASELUNGHE

Kanske har du bidragit i projektet Looking for cowslip? Under fyra år har allmänheten rapporterat in observationer av gullvivor *Primula veris* över hela Europa. Forskningsstudien syftade till att undersöka hur fördelningen ser ut mellan gullvivans två olika blomformer. Gullvivan har en variant med lång pistill och korta ståndare, och en med kort pistill och långa ståndare (se Plue 2021). För att förhindra självpollinering behöver de olika blomtyperna pollineras med varandra och i en livskraftig växtpopulation brukar

därför andelen vara lika stor av de båda blomtyperna.

Studien visade att det finns en obalans i många av de observerade gullvivspopulationerna, med överrepresentation av den kortstiftade varianten. Det var särskilt tydligt i mindre populationer och i urbana områden, jämfört med hos populationer i ängs- och betesmarker och halvöppna skogshabitat. En av studiens slutsatser är att människans intensifierade markanvändning påverkar gullvivornas genetik. Man såg också att obalansen i dessa mindre populationer påverkades av större sommarnederbörd då vädret har betydelse för interaktionen mellan pollinatör och växt. Forskarna ser denna studie som en viktig utgångspunkt för fortsatt forskning om hur insektspollinerade växters komplexa reproduktionssystem påverkas av förändringar i klimat och markanvändning. **SBT**

Läs mer

Aavik, T. et al. 2025: A pan-European citizen science study shows population size, climate and land use are related to biased morph ratios in the heterostylous plant *Primula veris*. *Journal of Ecology*, 00, 1–19. <https://doi.org/10.1111/1365-2745.14477>

Plue, J. 2021: Gullvivornas blomform avslöjar populationer med problem. *Svensk Bot. Tidskr.* 115:86–91.

Foto: Sebastian Sundberg

Linnés verkliga fotspår

I sommar har du chansen att botanisera där Carl von Linné verkligen vandrade under sina exkursioner runt Uppsala. Nya analyser visar hur vandringarna egentligen gick, innan moderna landskapselement som järnvägar och bostadsområden tillkom.

MARIETTE MANKTELOW

Kanske har du någon gång följt en av Linnévandringarna kring Uppsala, *Herbationes Upsalienses*, med den karakteristiska blå Linnéloggan (figur 3). Du tänkte nog att du vandrade i Carl von Linnés fotspår, men de moderna Linnévandringarna följer ofta närliggande grönområden och viker för nytillkomna inslag som järnvägar och bostadsområden. Man kan därför undra: var gick Linné och hans studenter *egentligen*?

Vi har nyligen publicerat en analys av hur 1700-talets landskap såg ut där Linné vandrade längs *Herbationes Upsalienses* och hur han kan ha gått. Uppsatsen är ett resultat från vårt tidigare projekt Linnés Historiska Landskap och är publicerad i Årsboken Uppland 2024 (Manktelow m.fl. 2024; figur 1). I handen ska du förstås inte bara ha den uppsatsen utan också vår nyöversättning av Linnés avhandling *Herbationes Upsalienses* från 1753. I den har den latinska texten

FIGUR 1: Så här kan det ha sett ut när Carl von Linné tog ut sina studenter på exkursion kring Uppsala. Illustration: Fibben Hald.

FIGUR 2: Via denna QR-kod finner du en digital karta som visar var Carl von Linné gick på sina exkursioner kring Uppsala, *Herbationes Upsalienses*.

Linnénätet

Linnénätet är ett initiativ som syftar till att samordna skyddet av historiska växtlokaler som är utan skydd och inte är föremål för floraväkeri. Högst prioritet har populationer varifrån typmaterial har insamlats och populationer som Carl von Linné observerat. Dessa har stort internationellt vetenskapligt värde och det är vårt ansvar att bevara dem.

Andra populationer som ingår i Linnénätet är det första historiska fyndet av en art i Sverige samt växtlokaler med övriga höga historiska värden.

Artportalen är det redskap där regionala botanister kan rapportera arter, följa

händelseutvecklingen och agera vid behov. Därför är det viktigt att rapportera fynden längs Herbariones Upsalienses i Artportalen under projektet Linnénätet. Du kan även rapportera fynd av växter från Linnés olika resor i Sverige

Om du vill rapportera ett fynd i Artportalen skapar du först ett konto. För att placera fyndet i Linnénätet, gå in på >Rapporter, och välj >Projekt, sedan >Kärlväxtinventering, och därefter >Linnénätet. I rutan Typ av Linnénätsfynd väljer du >3a Linneanskt fynd.

För att söka uppgifter som redan rapporterats inom Linnénätet går man in på Sök fynd, >Fyndegenskaper, >Projekt, >Kärlväxtinventering, >Linnénätet.

översatts till svenska och de ålderdomliga växtnamnen till moderna namn (von Linné 2024 [1753]). Båda dessa uppsatser är nåbara via Upplandsmuséet eller kan hämtas på Mariette Manktelows sida på researchgate.net.

Utrustad med dessa två alster samt en flora, en lupp, en botanisk kniv och en

botanisk nål, som en äkta linnean, kan du påbörja din vandring. När du sedan hittar samma art som Linné såg på samma plats kan du skriva in det i ditt eget protokoll. Dessutom kan du notera fyndet i Artportalen. Kom då ihåg att placera fyndet i Artportalens projekt Linnénätet. (Läs mer om Linnénätet i Johansson & Manktelow 2018). Ha en fin sommar i Linnés efterföljd! **SBT**

FIGUR 3: Den blå stolpen visar de moderna Linnévandringarna. Foto: Mats Wilhelm

Läs mer

Johansson J. T. & Manktelow, M. 2018. Linné-nätet – ett nytt nationellt projekt för att bevara historiska växtlokaler. *Svensk Bot. Tidskr.* 112: 116–129.

von Linné, Carl. 2024 [1753] *Herbariones Upsalienses*. Mariette Manktelow (redaktör) & Annika Ström (översättare). *Uppland 2024. Årsbok för medlemmarna av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund*: 8–35.

Manktelow, M., Gustafsson, J.H. & Jacobson, R. 2024. *Herbariones Upsalienses – var gick Linné med sina studenter? Uppland 2024. Årsbok för medlemmarna av Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund*: 36–65.

Mariette Manktelow är doktor i systematisk botanik med specialkunskap om det biologiska kulturarvet efter Linné samt hans pedagogiska gärning.
E-post: mariette.manktelow@ebc.uu.se

Trollsmultron – en fascinerande växt med säreget utbredningsmönster

Trollsmultron *Drymocallis rupestris* är en sällsynt och vacker växt som liknar vanligt smultron men är mycket större och dessutom saknar de välsmakande smultronen, därav det svenska namnet. Arten har en utbredning i Norden som väcker frågor om ursprung och invandringshistoria. Artikeln diskuterar dessa frågor och går även in på artens ekologi och minskande förekomst. I flera avseenden kan trollsmultron jämföras med drakblomman *Dracocephalum ruyschiana*.

ULLA-MAJ HULTGÅRD

Utbredning och ekologi

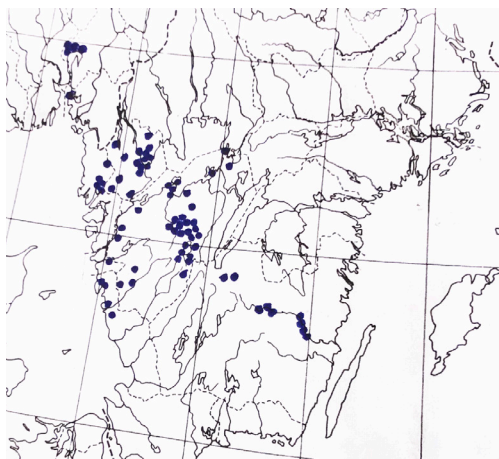
Trollsmultron (figur 1) är i Sverige spridd från norra Småland, över Västergötland, in i Bohuslän och Dalsland. I Västergötland har arten sina tätaste förekomster i södra Falbygden och Ätrandalen. I Dalsland är den koncentrerad till lerskifferområdet på Ryrhalvön och runt sjön Ånimmen. De flesta lokaler i Bohuslän är samlade på ett begränsat område i den mellersta delen av landskapet, in mot Dalslandsgränsen (figur 2). Trollsmultron är även känd från några få lokaler vid Oslofjorden. Däremot saknas den på Öland och Gotland. Trollsmultron finns inte heller som inhemsk i Danmark eller Finland, men från Finland rapporteras enstaka införda adventiva (förvildade) populationer som spridits med frön eller plantor från handelsträdgårdar.

Utanför Norden visar trollsmultron en övervägande centraleuropeisk utbredning med utlöpare till Iberiska halvön, Balkan och Krim, samt till Brittiska öarna. Den är även

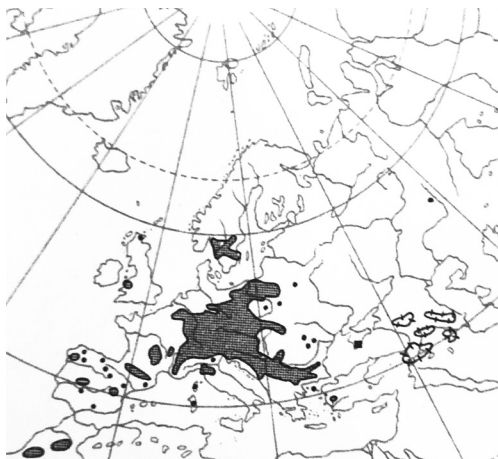
Trollsmultron *Drymocallis rupestris* bildar tillsammans med ett tiotal andra arter ett eget släkte, *Drymocallis*, inom familjen rosväxter (Soják 2011). Tidigare fördes den till släktet *Potentilla*. Trollsmultron är flerårig och pollineras avflugor och bin. Achenierna, de små enfröiga frukterna, är inneslutna i det kvarsittande fodret. Arten minskar på många håll och klassas som sårbar (VU) i den svenska rödlistan och som starkt hotad (EN) i Norge.

FIGUR 1. Trollsmultron. Foto: Ulla-Maj Hultgård

FIGUR 2: Aktuell utbredning av trollsmultron i Skandinavien. En cirkel kan representera flera närliggande lokaler.

FIGUR 3: Allmän utbredning av trollsmultron. Källa: Kurtto, Lampinen, & Junikka 2004.

rapporterad från Nordafrika (Atlasbergen) och Västasien (figur 3).

Trollsmultron växer främst på kalkhaltiga, solvända berghällar och klippbranter. Den anträffas även i öppna gräsmarker med tunt jordlager och på grusåsar, i båda fall där jordmånen är basisk. Förekomsterna i Småland ligger alla på grusåsar. Trollsmultron är konkurrenssvag och försvinner om vegetationen tättnar. I gräsmarker och på gruskullar gynnas den av viss hävd men missgynnas av hårt bete. Både knoppar och blommor av trollsmultron äts gärna av rådjur, vilket innebär en reducerad frösättning i områden med många rådjur.

På växtplatser som är utsatta för göd-selpåverkan såsom åkerholmar, åkerrenar och vägkanter trängs trollsmultron snabbt undan av kvävegynnade arter (jämför SLU Artdatabanken 2025). I sin miljö på berg-hällar och i klippbranter klarar den sig bättre. I Norge växer trollsmultron på öppna ställen i grund, kalkhaltig jord, vanligtvis på soliga klippbranter som vetter ned mot Oslofjordens vatten. Sådana lokaler i Norge har dock minskat på grund av urbanisering, igenväxning och olika former av mänsklig aktivitet (Engan m.fl. 2006; Huseby 2018).

Metod och kartor

Korologi kallas läran om arters geografiska utbredning och hur den förändras över tid.

Utbredningsuppgifterna för trollsmultron och drakblomma i artikeln är sammanställda från kartuppgifter i landskapsflororna, egna fältobservationer samt data från Värmlands botaniska förening. Syftet är att enbart inkludera vilda populationer och utesluta trädgårdsrymlingar. De två kartorna för Skandinavien är sammanställda av artikelförfattaren.

Den allmänna utbredningskartan för trollsmultron kommer från Kurtto, Lampinen & Junikka (2004), som dock inte har uppgifter för drakblomma. Därför kommer den allmänna utbredningskartan för drakblomma från Meusel, Jäger & Weinert (1978). Kompletterande utbredningsuppgifter har hämtats från norska uppsatser (Huseby, 2018; Olsen Kyrkjeeide m.fl., 2020).

FIGUR 4: Trollsmultron i sin naturliga miljö, Ånimskog, Dalsland.

Trollsmultron är en värme- och ljusälskande växt, som hör hemma i den vegetationstyp som kallas stäppartade torrängar (Naturvårdsverket 2010). På samma lokaler hittar man ett flertal andra arter, som trivs i denna miljö. Från en lokal med trollsmultron på kalkhaltig lerskiffer invid sjön Ånimmen i Dalsland (figur 4) har jag antecknat som följeväxter: blodnäva *Geranium sanguineum*, hällebräcka *Saxifraga osloensis*, brudbröd *Filipendula vulgaris*, vit fetknopp *Sedum album*, stor fetknopp *Sedum rupestre*, vildlin *Linum catharticum*, stor blåklocka *Campanula persicifolia*, svartkämpar *Plantago lanceolata* och jungfrulin *Polygala vulgaris*.

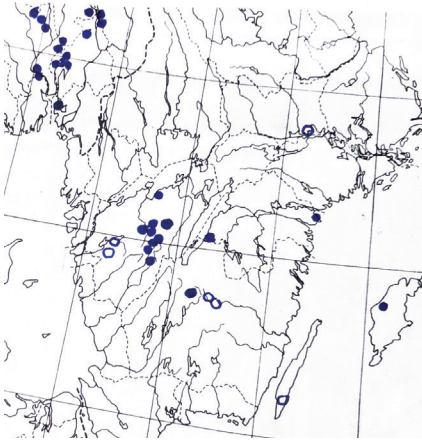
Artsammansättningen varierar efter geografiskt område och lokalernas beskaffenhet. Vissa arter återkommer oftare än andra, såsom blodnäva, brudbröd, stor fetknopp och vildlin. I Västergötland tillkommer backklöver *Trifolium montanum*, kungsmynta *Origanum vulgare*, fjädergräs *Stipa pennata* och krissla *Inula salicina*.

En minskande art

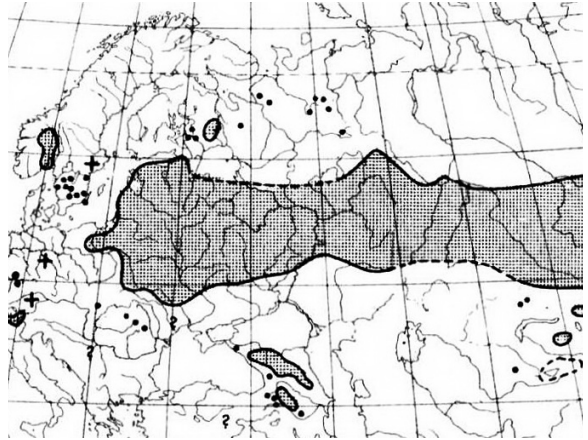
Som ovan nämnts listas trollsmultron i Sverige som en sårbar art (VU). Antalet lokaler har minskat i Västergötland och Småland (Bertilsson m.fl. 2002; Edqvist & Karlsson 2007). För Bohusläns del kan man se en viss minskning (Blomgren m.fl. 2011) och i Halland har arten under 1900-talet försvunnit från flera lokaler på grund av igenväxning eller motsatsen – alltför hårt bete av får och hästar (Georgson m.fl. 1997). På berghällar och i klippbranter, där risken för hårt betetryck och beskuggning av träd och buskar är mindre, har trollsmultron större möjlighet att överleva än i andra biotoper.

I Norge listas trollsmultron som en starkt hotad art med numera endast sex kända lokaler. Lokalerna kring Oslofjorden utgör de för arten nordligaste kända förekomsterna. För att hjälpa arten att överleva på längre sikt har två av de norska populationerna förstärkts med nya utplanteringar (Bjureke m.fl. 2016). I sitt europeiska utbredningsområde har trollsmultron gått tillbaka starkt i Tyskland och Tjeckien (Kurtto m.fl. 2004). På Brittiska öarna klassas arten med sina fyra små lokaler som sårbar (Wilson m.fl. 1995; Stroh m.fl. 2020).

Växtplatsens karaktär liksom antalet individer på en lokal har stor betydelse för artens överlevnad på längre sikt. År 2013 undersökte jag den ovannämnda lokalen för trollsmultron vid Ånimmen i Dalsland. Arten växer där på öppen hållmark och är spridd över tre mindre områden vilka skiljs från varandra med ett avstånd av 50 till 80 meter. Sammantaget räknades 127 plantor, vilket är tillräckligt för att arten där ska kunna överleva på längre sikt. Lokalen besöktes åter 2024 och då uppgick antalet plantor till 138. Det antyder att arten i sådana biotoper är stabil (jämför Blomgren m.fl. 2011). En studie av de brittiska populationerna pekar på betydelsen av ett högt individantal för artens långvariga närvaro på sina få fyndplatser (Wilson m.fl. 1995).

FIGUR 5: Utbredningskarta för drakblomma i Skandinavien.

FIGUR 6: Allmän utbredning för drakblomma.
Källa: Meusel, Jäger & Weinert 1978.

Jämförelse med drakblomma

Utbredningsmönstret för trollsmultron i Sverige och Norge är säreget och saknar uppenbara paralleller. Vid en närmare undersökning visar det sig att det finns en annan art med ett nästan likartat utbredningsmönster, nämligen drakblomma *Dracocephalum ruyschiana* (figur 7). Från några enstaka lokaler i Småland över sydvästligaste Östergötland når drakblomman Falbygden (med en utpost på Kinnekulle) och Åtrandalen. I Västergötland har den sin rikligaste svenska förekomst på stäppartade torrängar (figur 5). Egendomligt nog finns den inte i Dalsland men dyker upp igen kring Oslofjorden och vidare längre norrut på Östlandet (Elven m.fl. 2022). Om man undantar förekomsterna i Ryssland hyser Norge – med sina runt 300 lokaler – 25 procent av drakblommans populationer i Europa (Olsen Kyrkjeeide m.fl. 2020).

Drakblomman finns spridd från Pyrenéerna och Västalperna och vidare i ett bälte från östra Polen, Belarus och mellersta Ryssland till västra och centrala Sibirien (figur 6). Tillsammans med lokalerna i Estland och ryska Karelen utgör de norska och svenska förekomsterna den nordvästligaste utposten av artens utbredningsområde.

Det är överraskande att drakblomman liksom trollsmultron inte tycks höra till

Gotlands och Ölands tidiga inhemska flora. På Gotland kan drakblomman vara sent inkommen på sin enda lokal (jämför Johansson m.fl. 2016). Varken Sterner (1922) eller Hultén (1950) redovisar någon lokal för drakblomma på Gotland. Samma sak torde gälla för artens förekomst på Öland. Sterner (1922) redovisar ingen lokal och på sin enda aktuella fyndort har arten inte noterats

FIGUR 7: Drakblomma.

Foto: Ulla-Maj Hultgård

Foto: Ulla Maj Hultgård

FIGUR 8: Grusås med torrängsvegetation. Näs, Västergötland.

på senare år (SLU Artdatabanken 2025; Andersson & Waldenström 2024).

Jämförelsen mellan trollsmultron och drakblomma är även motiverad genom att de har en liknande ekologi. Liksom trollsmultron är drakblomma kalkgynnad och växer på torr ängsmark, i bergsbranter och i tunn jord på hållmark. Drakblomman i Sverige är starkt hotad (EN) och ingår i samma åtgärdsprogram för stäppartade torrängar i Västsverige som trollsmultron (Naturvårdsverket 2010). Intressant är att drakblomma ofta uppträder på samma växtplatser som trollsmultron. Så är fallet i Västergötland (figur 8), i Norge (Engan m.fl. 2006) och även i Centraleuropas bergsområden på 2000 meters höjd i Alperna (Andersson 2015).

Diskussion

För trollsmultron och drakblomma är utbredningsmönstren inte helt likartade. Det är påfallande att trollsmultron – såsom en kalkgynnad art – saknas på Öland och Gotland, och även att den inte finns i Baltikum, Ukraina (förutom Krim) och Ryssland (figur 6; jämför Kurtto m.fl. 2004). Det väcker frågan om ursprung och invand-

ring till Skandinavien. Skulle man uppfatta trollsmultron som en sydostlig ”stäppväxt” i vår flora (se till exempel Sterner 1922) blir avsaknaden av lokaler på Öland och Gotland ännu svårare att förklara.

Min tolkning är att trollsmultron haft en sydlig till sydvästlig invandringsväg vilket den aktuella utbredningen tyder på. Men man kan fråga sig varför den då inte finns i Skånes och Sjöllands kalkområden. Bristen på lämpliga biotoper såsom berghällar och klippbranter kan vara en förklaring. Drakblomma däremot har sannolikt nått Skandinavien österifrån. Trollsmultron, liksom drakblomma, har förmodligen kommit till Skandinavien redan under preboreal period, då markförhållandena för ljuskrävande men konkurrenssvaga växter var särskilt gynnsamma. Slätterblomma *Parnassia palustris* och majviva *Primula farinosa* är andra exempel på sådana arter som följde i isens spår, vilket visas av tidiga pollenfynd (Hultgård 1987 och 1990).

Även genetiken kan kasta ljus över trollsmultronets invandringshistoria och utbredningsmönster i Skandinavien. DNA-studier av material från alla de norska populationerna och den ovannämnda svenska vid Änimmen visar att trollsmultronen i Norge är uppdelade i två olika genetiska grupper. Den undersökta populationen från Dalsland är genetiskt skild från de norska, men visar störst likhet med den sydligaste och närmaste populationen i Norge – den från Jeløya vid Moss – vilket skulle kunna tyda på en gemensam invandringsväg (Huseby 2018). Ytterligare genetiska studier behövs för att närmare förklara trollsmultronets utbredningsmönster i Skandinavien.

Åtgärdsprogram för att skydda ståndorterna för de två arterna har tagits fram. Det är angeläget att ge förutsättningar för långsiktigt livskraftiga populationer av trollsmultron och drakblomma i Skandinavien. De har förstås en roll i ekosystemet, men dessutom är de av intresse för vetenskapligt studium och till glädje för växtintresserade i allmänhet. **SBT**

Citerad litteratur

- Andersson, L. 2015: Botanisk resa till Franska Alperna 2–10 juli 2015, <http://www.pro-natura.net> [hämtad 2025-01-07]
- Andersson, P.-A. 1981: *Flora över Dal*. SBT-förlaget.
- Andersson, U.-B., Gunnarsson, T. & Waldenström, A. 2024: *Ölands flora*, SBF-förlaget.
- Bertilsson, A., Aronsson, L. E. & Bohlin, A., 2002: *Västergötlands flora*. SBT-förlaget.
- Bjøreke, K. m.fl. 2016: To forsterkninger av hvitmure *Drymocallis rupestris* i Oslo og Akershus, *Blyttia* 74:27–34.
- Blomgren, E., Falk E. & Herloff, B. (red.) 2011: *Bohuslans flora*. Föreningen Bohuslans Flora.
- Clapham, A.R., Tutin, T.G. & Moore, D.M. 1989: *Flora of the British Isles*. 3rd ed., Cambridge.
- Edqvist, M. & Karlsson, T. (red.) 2007: *Smålands flora*. 1–2. SBT-förlaget.
- Elven, R. m.fl. 2022: *Norsk flora*. 8. utgåve. Oslo.
- Egan, G., Båtvik, J. I., & Lindberg, C. 2006: Oppsiktisvekkende funn av solrose *Helianthemum nummularium*, fargemyse *Asperula tinctoria*, bakkeknapp *Scabiosa columbaria* og hvitmure *Drymocallis rupestris* på Jøley i Moss. Varmetidsrelikter eller dyktig forfalskning? *Blyttia* 64:17.
- Genberg, E. 1977: *Östergötlands flora*. NFR.
- Georgson, K. m.fl. 1997: *Hallands flora*. SBT-förlaget.
- Hultén, E. 1950: *Atlas över växternas utbredning i Norden*. Generalstabens Litografiska Anstalt.
- Hultgård, U.-M. 1987: *Parnassia palustris* L. in *Scandinavia*. *Symbolae Botanicae Upsalienses* 28:1.
- Hultgård, U.-M. 1990: Polyploidy and differentiation in N. European populations of *Primula* subgenus *Aleuritia*. *Sommerfeltia* 11:117–135.
- Huseby, L. G. 2018: Conservation Biology of the Rare and Threatened *Drymocallis rupestris*. Masteruppsats, Universitetet i Oslo.
- Johansson, B. G., Petersson, J. & Ingman, G. 2016: *Gotlands flora* 1–2. SBF-förlaget.
- Kurto, A., Lampinen, R. & Junikka, L. 2004: *Atlas Florae Europaeae* 13:159–160, Helsinki.
- Meusel, H., Jäger, E. & Weinert, E. 1978: *Vergleichende Chorologie der zentraleuropäischen Flora*, Bd. 2, Jena.
- Naturvårdsverket. 2010: *Åtgärdsprogram för stäppartade torrängar i Västsverige 2011 – 2015*: Rapport 6405.
- Olsen Kyrkjæide, M. m.fl. 2020: Conserving on the edge: genetic variation and structure in northern populations of the endangered plant *Dracocephalum ruyschiana* L. (Lamiaceae). *Conservation Genetics* 21:707–718.
- Soják, J. 2011: Synopsis of *Drymocallis* Fourr. Ex Rydb. (Rosaceae – Potentillae) in the Old World. *Ann. Naturhist. Mus. Wien*, B, 112:319–328.
- Sterner, R. 1922: *The Continental Element in the Flora of South Sweden*. Doktorsavhandling, Uppsala universitet.
- Stroh, P. A. m.fl. (red.) 2020: *Plant Atlas 2020*. Princeton University Press.
- Wilson, G. B., & Whittington, W. J. & Humphries, R. N. 1995: *Potentilla rupestris* L. (*Potentilla corsica* Sieber ex Lehmn). *Journal of Ecology* 83:335–343.

Hultgård, U. 2024: Trollsmultron – en fascinerande växt med säreget utbredningsmönster. [Drymocallis rupestris – distribution and ecology] Svensk Bot. Tidskr. 118: 202–207.

Drymocallis rupestris (rock cinquefoil) is a rare and fascinating perennial plant of the Rosaceae family, previously classified within *Potentilla*. Native to Central Europe and with a disjunct distribution in Scandinavia, the species raises biogeographical questions concerning its postglacial migration and historical presence in the Nordic region. This study explores the ecology, habitat preferences, and current distribution of *D. rupestris*, with a focus on its vulnerable status in Sweden and critically endangered status in Norway. The plant thrives on calcareous, sun-exposed rock outcrops, dry grasslands, and gravel ridges, but is highly sensitive to

ecological changes such as overgrowth, fertilization effects and browsing by deer. A comparison is made with *Dracocephalum ruyschiana* (dragon-head), another steppe-associated species with overlapping ecological and geographical traits. The article discusses possible migration history, including a southern pathway for *D. rupestris*, and points at the need for continued genetic studies to reveal the historical connections between certain Swedish and Norwegian populations. Conservation measures and management recommendations are highlighted for both species, which are emblematic of steppe-like dry meadows — a threatened habitat type in Fennoscandia. The findings underscore the importance of habitat preservation and measures to keep vital population sizes.

Ulla-Maj Hultgård har varit universitetslektor vid Uppsala Universitet och forskare vid Bergianska Stiftelsen. Hon har också varit medarbetare i Flora Nordica-projektet.
E-post: ullamaj.hultgard@gmail.com

En svensk kärlväxtatlas – konferens om granskning av växtuppgifter

I slutet av januari i år hölls en konferens om granskning av kärlväxtuppgifter i samband med produktionen av en svensk kärlväxtatlas. Svenska Botaniska Föreningen organiserade konferensen i samarbete med Naturhistoriska Riksmuseet. Mötet hölls i Riksmuseets lokaler i Stockholm med cirka 35 deltagare.

LARS FRÖBERG & BENGT STRIDH

Denna artikel är ett referat av konferensen. Först sammanfattas de olika föredragen och därefter återges några av diskussionerna som följde.

Det brittiska exemplet

Mötet inleddes med en presentation av Peter Stroh (figur 2), som är vetenskaplig tjänsteman på Botanical Society of Britain and Ireland. Peter presenterade den brittiska växtatlasen publicerad 2023 (figur 1), vilket är den tredje atlasen för området och täcker uppgifter från åren 2000–2020. Förutom aktuella uppgifter ges rikligt med tidigare uppgifter, dels från de två föregångarna, dels ännu äldre uppgifter, vilket ger möjlighet att se förändringar i floran. Dessutom ges bland annat information om latitud, altitud och fenologi. Vägen till publicering har, via ofantliga mängder kontroller och justeringar, varit lång och det mesta arbetet utfördes ideellt. Atlasen finns både i tryckt form och i en webbversion.

Växtatlasprojektet samlar data från olika databaser och arrangerar inventeringar i områden med databrist. Alla bofasta kärlväxtarter ska dokumenteras i milrutor. Målet är att presentera en svensk kärlväxtatlas runt 2030. Svenska Botaniska Föreningen driver projektet och projektgruppen består av Lars Fröberg (projektledare), Stefan Andersson, Hans Gardfjell, Owe Nilsson, Peter Ståhl och Sebastian Sundberg.

Läs mer om projektet: <https://svenskbotanik.se/aktivitet/svenska-vaxtatlasprojektet/>

Flera sätt att verifiera data

Lars Fröberg, som är projektledare för den svenska växtatlasen, presenterade det pågående arbetet med fokus på granskning av fynduppgifter. Han betonade att granskning av expert bör ha högst prioritet vid verifiering av fynduppgifter. Även godkännande av

Plant Atlas 2020

Mapping Changes in the Distribution of the
British and Irish Flora

Volume 1

P. A. Stroh, K. J. Walker, T. A. Humphrey,
O. L. Pescott & R. J. Burkmarr

Plant Atlas 2020

Mapping Changes in the Distribution of the
British and Irish Flora

Volume 2

P. A. Stroh, K. J. Walker, T. A. Humphrey,
O. L. Pescott & R. J. Burkmarr

FIGUR 1: Omslagsillustrationer till de två volymerna av den brittiska växtatlasen från 2023.
Illustrationer: Chris Thorogood/BSBI

rutinerade botanister, uppgifter i landskapsfloror och verifiering i Artportalen har betydelse för att bedöma uppgifters trovärdighet. Växtatlasen ska innehålla aktuella och för flera arter även gamla utbredningsuppgifter, samt information om bland annat altitud, latitud och fenologi. Den kommer

att presenteras i både tryckt och digital form, och beräknas vara färdig år 2030.

Hans Gardfjell ingår i svenska växtatlasens projektgrupp och presenterade under konferensen en översikt av växtuppgifter som finns tillgängliga digitalt (figur 3). Han har skapat en samlingsdatabas med

FIGUR 2: Peter Stroh presenterar den brittiska växtatlasen. Foto: Mora Aronsson

Tabell 1: Datakällor som används i samlingsdatabasen, samt mängden uppgifter de innehåller.
Källa: Hans Gardfjell

Datakälla	Antal uppgifter	Andel (procent)
Landskapsfloror (från Artportalen)	9 891 441	39
Övrigt (från Artportalen)	7 751 307	31
Nationell miljöövervakning	4 440 245	18
Virtuella herbariet	1 794 149	7
Skyddad natur (länsstyrelserna)	836 407	3
Floraväktarna	277 117	1
Fotoappar	138 237	1

drygt 25 miljoner uppgifter på kärlväxter i Sverige (tabell 1), från Artportalen, Virtuella herbariet, nationella miljöövervakningsdatabaser och den internationella databasen GBIF (Global Biodiversity Information Facility). Denna samlingsdatabas ska användas vid granskningsarbetet inför den kommande växtatlasen. Ambitionen är att välja minst ett verifierat fynd av varje taxon (art, underart, varietet eller hybrid) för varje ruta

på 10 x 10 kilometer där arten förekommer. För att det ska bli genomförbart kan det behövas en delvis automatiserad verifieringsfunktion, vilket Hans föreslog några kriterier för.

Sebastian Sundberg ingår också i projektgruppen för en svensk växtatlas och sitter även i den nationella verifieringsgruppen för kärlväxter där han representerar SLU Artdatabanken. Han presenterade verifierings-

FIGUR 3: Föreläsning med Hans Gardfjell. Foto: Mora Aronsson

Förklaringar

Fenologi handlar om säsonsberoende företeelser inom växt- och djurriket. Det avser årligt återkommande faser som exempelvis lövsprickning, blomning och fruktsättning.

Belägg är pressade växtexemplar som fungerar som dokument av ett fynd och kan granskas av experter.

Plastiska karaktärer hos en växt innebär att den kan få olika utseende beroende på omvärldsfaktorer, även om arvsmassan är konstant. Många vattenväxter kan till exempel få olika grad av bladflikighet beroende på om bladen är nedsänkta i vattnet, på vattenytan eller fuktig jord.

Bofast: population som har förmåga att reproducera sig under en kortare eller längre period

gruppens arbete och hur den ska verka för validering av uppgifter i Artportalen. Drygt 50 000 kärlväxtfynd verifieras per år.

Nästa presentation hölls av Johan Liljeblad från SLU Artdatabanken, som leder förvaltningen av Artportalen. Johan diskuterade kvalitetssäkring generellt och framhöll bland annat möjligheterna i Artportalen att få artförslag genom bildigenkänning och att lägga in bevakningar på specifika arter eller geografiska områden.

Viktigt med belägg och foton

Bengt Stridh, verifierare i Artportalen och ordförande för Botaniska Föreningen i Västmanlands län, tog upp problem och lösningar inom verifieringsarbetet. Han exemplifierade med flera arter nya för Västmanland 2024 som saknade både foto och fysiskt belägg. En önskan är att få bättre dokumentation av fynd av arter som ofta är felbestämda, eller som bör samlas till exempel för att de är nya för provinsen. Fel i Artportalen är inte bara orsakade av felbestämningar utan kan vara rena felskrivningar (till exempel 'mispel' i stället för 'mistel').

Foto: Mora Aronsson.

FIGUR 4: Mats Wedin demonstrerar de nyrenoverade lokalerna i Botanikhuset på Riksmuseet.

Rapportera felaktigheter

Stefan Ekman, intendent på Evolutionsmuseet i Uppsala, är ansvarig för Virtuella herbariet och presenterade denna databas, som består av 1,2 miljoner registreringar från de större svenska herbarierna. För växtatlasprojektet fungerar det som ett viktigt komplement till Artportalen och ger bland annat information om granskning av belägg för arter som ofta bestäms fel. En ny version av databasen har precis lanserats, i vilken det finns möjligheter att meddela fel och annat som behöver korrigeras i databasen.

Mats Wedin, chef på Enheten för botanik på Naturhistoriska riksmuseet, presenterade museets botaniska samlingar och verksamheten kring dem. Den botaniska delen av museet har precis öppnats efter en renovering och Mats bjöd på en rundvandring i lokalerna (figur 4).

Hökfibblor i norr återstår

Torbjörn Tyler, intendent på Biologiska museet vid Lunds universitet, presenterade sitt trettioåriga arbete med granskning av herbariebelägg av fibblor. Inte minst har han

FIGUR 5: Rundvandring på Riksmuseet.
Foto: Mora Aronsson.

verifierat cirka 65 000 unika fynduppgifter av svenska arter av skogs-, kratt-, hag- och klippfibblor inom släktet hökfibblor *Hieracium*. Det handlar om inte mindre än 961 arter i dessa grupper. De är apomiktiska, det vill säga att de bildar frön utan befruktning, och detta medför att det kan uppstå ett väldigt stort antal arter. Även om det finns ett rikt material av äldre insamlingar i flera områden, så är det till exempel brist på moderna uppgifter från Uppland, Södermanland och Närke. Framför allt i norra Sverige återstår det till och med fortfarande ett stort antal arter att beskriva.

Svåra artgrupper

Under konferensens senare del hölls en diskussion i plenum om bestämning och verifiering av särskilt svåra artgrupper. Även om de synpunkter som framkom syftar till arbetet med den svenska växtatlasen, är de viktiga generellt för att nå en hög kvalitet

i de publika databaserna. Diskussionen utmynnade i fem punkter.

1. Lista över prioriterade taxa

En lista på taxa (arter, underarter, varieteter och hybrider) som behöver granskas skulle underlätta arbetet inom växtatlasprojektet avsevärt. Dessutom måste projektet bedöma hur pass geografiskt isolerade lokaler som det är motiverat att granska. Om det finns flera uppgifter i en milruta, räcker det att en av dem bedöms som trolig.

2. Den sammanlagda databasen viktig

Ett viktigt verktyg för att underlätta granskningen är den sammanlagda databasen - med data från Artportalen, Virtuella herbariet, miljöövervakningsdatabaser och GBIF.

3. Fler foton och belägg behövs

I nuläget är det främst de rutinerade inventerarna som tar belägg och mängden insamlingar varierar mycket mellan provinserna. Det är viktigt att uppmuntra alla kategorier av rapportörer att samla belägg såväl som att fotodokumentera växter. Man kan utnyttja föreningens tidskrifter för att ange hur och varför man tar belägg, kanske med en guide till hur olika växtgrupper hanteras och identifieras. Om det finns behov av DNA-analyser kan Riksmuseet erbjuda denna tjänst. Växtatlasgruppen skulle kunna precisera för vilka grupper det finns behov av mer material.

4. Herbariernas kapacitet varierar

De större herbarierna kan ta emot och montera material, men möjligheten till granskning varierar. Artgrupper som någon anställd redan arbetar med inom sin tjänst är lättare att få granskade; i vissa fall kan material skickas till en extern expert. Det återstår en hel del herbariematerial som fortfarande inte är digitaliserat, men virtuella herbariet kommer att få bidrag framöver för den fortsatta registreringen. Det kommer framöver även att finnas möjlighet att söka bidrag från Thomas Karlssons minnesfond för rese- och boendekostnader vid besök på herbarier.

5. Återkoppling till rapportörer

Under pågående regionala eller lokala floraprojekt har det varit lättare att engagera verifierare för Artportalen. Men hur kan botanister ute i landet motiveras även där inga sådana projekt pågår? Det är viktigt med en snabb återkoppling av granskningar till rapportörer. Den sammanlagda databasen ger en god bild av data från olika källor, vilket är till stor hjälp vid granskning. Den kan bland annat underlätta eftersökning av obestämda belägg, ifall att uppgiften ligger på det gamla namnet i Artportalen. Ett belägg, som finns uppgivet i Artportalen, kan antingen vara inlagt och registrerat i ett herbarium, ligga på kö för registrering, fortfarande finnas hos insamlaren eller i en del fall ha slängts efter granskning. Att lokalisera dessa belägg är en viktig bit vid granskningsarbetet. Att få fram och granska insamlat material är viktigt för alla inblan-

dade. I samband med granskningar vore det även värdefullt att dokumentera och förmedla bra skiljekaraktärer för framtida bestämningar.

Exempel på artgrupper

Under konferensens sista del följde en workshop då deltagarna delades in i grupper som fick undersöka några oklarheter i databaserna för arter som ofta felbestäms. Hans Gardjell hade ordnat en länk till den sammanlagda databasen som användes vid workshopen.

Vid sammanfattningen diskuterades, utöver arterna från workshopen, några specifika artgrupper som brukar vara svåra att bestämma (*Sparganium* och *Salix*).

Släktet *Sparganium* vållar bestämningsproblem, dels för att de vegetativa karaktärerna är plastiska (se faktaruta), dels för att

FIGUR 6: Toppjungfrulin var en av växterna som diskuterades särskilt. Foto: Sebastian Sundberg

det förekommer hybrider. Några användbara florer är den danska *Vandplanter* (främst södra och mellersta Sverige; Schou m.fl. 2017) och *Nordisk kärlväxtflora* (Hylland 1953). En bestämningsnyckel är också på gång i Botaniska nycklar. Lars Ericson menade att för kontroll av hybrider bör pollen studeras under mikroskop; hybrider har skruppna korn.

Släktet *Salix* vållar ofta stora bestämningsproblem framför allt i norra Sverige där antalet arter är relativt stort. Även hos *Salix* är det vanligt med hybrider, men har man tillgång till honplantor med välutvecklade hängen är chansen relativt god för artbestämning. Bestämningslitteratur är bland annat *Flora Nordica*, som emellertid är lite föråldrad eftersom kunskapen om utbredningar har ökat. Elven & Fremstad (2018) har gjort en digital presentation av arter och hybrider i Norge som innehåller foton och viktig information om artskillnader, men som saknar bestämningsnyckel. Den täcker heller inte helt nordöstra delarna av Sverige. Vid insamling bör man ta stora kvistar och skala av barken i den tjocka änden för att kunna se vedåsarna som är diagnostiska.

Risbräsma *Cardamine occulta* har spridda fynd i hela landet. Arten är snarlik skogsbräsma *C. flexuosa* men går delvis att identifiera på foton i Artportalen. Diagnostiska karaktärer finns bland annat i Botaniska nycklar och i den belgiska digitala nyrkeln över främmande växter (Verloove m.fl. 2020).

Lappdunört *Epilobium laestadii* har sydliga utposter i Medelpad, Ångermanland och Jämtland. Alla lokaler är dock inte med i *Flora Nordica* (Snogerup 2010), och frågan är vilka rapporter som förefaller rimliga och vilka som bör kollas. Förväxlingsrisk finns med kärrdunört *E. palustre*.

Sjömöja *Ranunculus schmalhausonii* är nyligen rapporterad för Sverige. I Norrland finns få granskade uppgifter, men många

med foton i Artportalen. Vilka av fotona är tillräckligt bra för en bestämning? Sjömöja är snarlik bland annat sköldmöja *R. peltatus*, se Botaniska nycklar.

Sarmatisk daggekåpa *Alchemilla sarmatica* är spridd i Norrland. En förväxlingsart är valldaggekåpa *A. subglobosa*. Vilka provinser har uppgifter som verkar godtagbara och för vilka provinser behöver uppgifterna kollas? De belägg som finns från Dalarna är mest tidiga insamlingar, och även om uppgifterna är riktiga, vore det värdefullt med fler moderna belägg. Bör man försöka få in bättre dokumentation av arten i detta område?

Toppjungfrulin *Polygala comosa* är ovanlig i Skåne. Flera skiljekaraktärer mot jungfrulin *P. vulgaris* finns, och en bra diagnostisk karaktär som ofta syns på foton är antal blommor i huvudklasen (fler än hos jungfrulin). Vilka uppgifter kan godkännas på foton och vilka behöver kollas?

Veksäv *Eleocharis mamillata* är i Skåne främst utbredd i de norra delarna, men i Artportalen finns flera uppgifter även i de södra delarna av landskapet. Den går normalt inte att skilja från knappsäv *E. palustris* på foton då man behöver se detaljer. Vilka sydliga förekomster av arten kan godkännas och vilka behöver kontrolleras?

Slutsatser

Konferensen gav deltagarna viktig information om granskning av växtuppgifter. Denna sammankomst möjliggjorde också kunskapsutbyte mellan de aktörer som är engagerade för att kvalitetsgranska fynddata av svenska kärlväxter. Inte minst bidrog samtalen till att generera och samla upp idéer för arbetet framöver. Konferensens utkomster kommer att vara till gagn inte bara för växtatlasen utan generellt vid rapportering av kärlväxter. Det var ett produktivt sammanhang för botanister i olika gebit att träffas. **SBT**

Läs mer

Materialet från konferensen finns på <https://svenskbotanik.se/om-oss/dokument/>

Citerad litteratur

Alien plants of Belgium. <https://alienplantsbelgium.myspecies.info>

Artportalen. <https://artportalen.se/>

Botaniska nycklar. Bestämningsnycklar för identifiering av kärlväxter. <https://botaniskanycklar.se>

Elven, R. & Fremstad, E. 2018: Salix – vier, selje og pil i Norge. *Gunneria* 82. <https://www.ntnu.no/documents/10476/66990/Gunneria82.pdf>

Hylander, N. 1953: Nordisk kärlväxtflora 1: omfattande Sveriges, Norges, Danmarks, Östfennoskandias, Islands och Färöarnas kärlkryptogamer och fanerogamer. Almqvist & Wiksell.

Schou, J.C., Moeslund, B., Båstrup-Spohr, L. & Sand-Jensen, K. 2017: *Danmarks vandplanter* (inkl.

Separatum: Danmarks vandplanter Nøgler). BFN's Forlag.

Snogerup, S. 2010: *Epilobium* L. I: Jonsell, B. & Karlsson, T. (Red.) *Flora Nordica*, 6, 91–131.

Stroh, P. A., Walker, K. J., Humphrey, T. A., Pescott, O. L. & Burkmar, R. J. 2023: *Plant atlas 2020: mapping changes in the distribution of the British and Irish flora*. Princeton University Press. <https://plantatlas2020.org/>

Verloove, F., Groom, Q., Brosens, D., Desmet, P. & Reyserhove, L. 2020: *Manual of the alien plants of Belgium*. Meise Botanic Garden. <https://doi.org/10.15468/wtdalm>

Fröberg, L. & Stridh, B. 2024: En svensk kärlväxtatlas – konferens om granskning av växtuppgifter. [A Swedish Vascular Plant Atlas – Conference on Plant Record Verification] *Svensk Bot. Tidskr.* 118: 208–215.

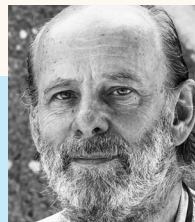
In January, a conference to discuss a revision of vascular plant records, was held as a part of the production of a Swedish vascular plant atlas. Organized by the Swedish Botanical Society in collaboration with the Swedish Museum of Natural History, the event gathered around 35 participants in Stockholm.

The conference featured presentations on various aspects of data verification and digital plant databases. Peter Stroh from the Botanical Society of Britain and Ireland introduced the recently published British Plant Atlas (2023), highlighting

data integration and the verification process. Lars Fröberg, project leader of the Swedish atlas, outlined its development, emphasizing expert verification. Hans Gardfjell presented a database compiling over 25 million Swedish vascular plant records, which will be used for data validation. Other speakers addressed quality assurance in reporting platforms, challenges in species identification, and verification methodologies.

A plenary discussion focused on prioritizing critical species, engaging more botanists in data collection, and ensuring herbaria resources for specimen validation. The conference fostered collaboration among botanists, enhancing data reliability for the Swedish plant atlas and contributing to broader botanical data integrity.

Lars Fröberg är projektledare för växtatlasprojektet och anställd hos Svenska Botaniska Föreningen.
E-post: lars.froberg@svenskbotanik.se

Bengt Stridh är verifierare i Artportalen och ordförande för Botaniska föreningen i Västmanlands län. Dessutom är han styrelseledamot i Svenska Botaniska Föreningen.
E-post: bengt.stridh@svenskbotanik.se

Restaurering av Sandviksåsen – 43 år senare

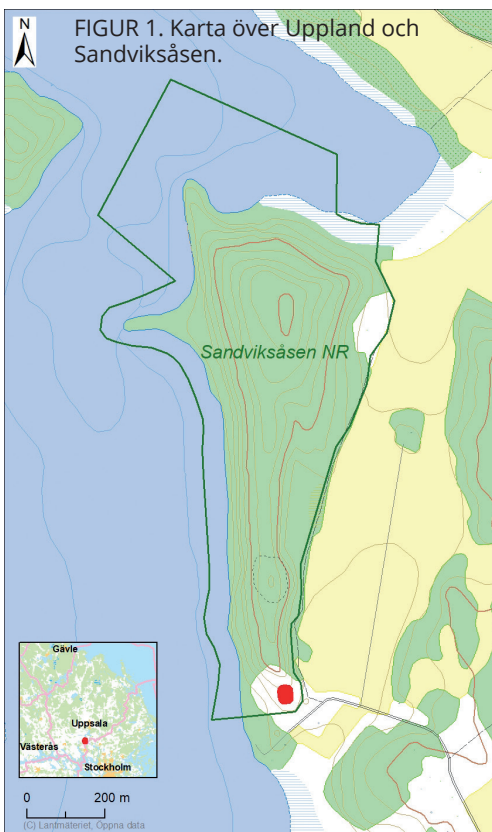
På torra, solexponerade grusmarker kan så kallade torrbacksväxter trivas. Torrbacksflora klarar inte konkurrens från mer starkväxande arter och behöver lagom intensiv hävd för att vare sig bli skuggade av buskage eller söndertrampade av betesdjur. I artikeln utvärderas ett 43 år långt försök att återskapa en torrbacksflora på en tidigare grustäkt. Återinventeringen visade på framgång för både flora och insektsliv.

SVEN-OLOV BORGEGÅRD & OLA JENNERSTEN

Sandviksåsen är en del av Uppsalaåsen. Den ligger på Skolandet sydväst om Uppsala (figur 1). Sandviksåsen är en symmetriskt uppbyggd åsrygg med branta sidor. I åsens sydligaste del har det funnits en grustäkt, som efter att verksamheten avslutats efterbehandlades så att åsens morfologi återstälts (figur 2).

Sydspetsen av åsen flyttades vid restaureringen mer än femtio meter mot norr. En liten plint från den ursprungliga åsen återstod och används idag som husbehovstäkt. På krönet av plinten återstår fragment av floran från den tidigare betydligt större torrängen. Detta beskrivs ytterligare i SBT-artikeln *Lyckad flytt av backsippor* (Borgegård & Jennersten 2022).

Vi har gjort praktiska försök med att återskapa vegetation med torrängskaraktär på Sandviksåsen sydsluttning. Arbetet genomfördes år 1977, delvis med medel från Länsstyrelsen i Uppsala län. Syftet var att undersöka primärkolonisation av blottlagd mark. Området återinventerades år 2021, 43 år senare.

Restaureringens genomförande

På den icke exploaterade delen av åsen domineras trädskiktet av tall *Pinus sylvestris* på åschrönet och ner på de övre delarna av sidorna. Därför planterades tall i den avslutade täktens norra del. Planteringen gjordes glesare mot söder och med en helt trädfri zon på den södra spetsen (se figur 5). Dessutom planterades trettio enar *Juniperus communis* (figur 3).

Enarna härstammar från en enda en. De drogs upp vid Varpsunds plantskola genom att grenar från enen jordslogs. När grenarna rotat sig skars grenarna av från moderplantan och de små enarna planterades i små krukor. De små enarna planterades senare ut i ett stråk på den vegetationsfria efterbehandlade åsen. Enarna planterades i huvudsak utmed åsens krön (figur 3 och 5).

Markytan på den efterbehandlade åsen innehåller inte något organiskt material och saknar därför framför allt kväve. Därför gödslades området med en liten giva NPK 20–5–9. Hela området såddes med gräsfrö och gödslingen gjordes för att få igång grässådden. Det har visat sig vara effektivt

FIGUR 2. Flygfoto över Sandvik, Häggeby socken, Uppland 1936. Upplandsmuseet Digitalt museum.

i tidigare försök på humusfri mark (Borgegård 1978a; 1978b; 1979).

Örter (tabell 1) såddes i nio försöksytor som var tio gånger tio meter. Örterna hämtades från botaniska trädgården i Uppsala. De hade valts med utgångspunkt från vad man kan förvänta sig i en torräng och vilka arter som växer på plinten söder om den restaurerade grustäkten. Dessutom planterades 26 backsippor *Pulsatilla vulgaris* i två försöksytor i sydslåntens sydligaste del

FIGUR 3. Enbuske planterad vid frösatt sektion.

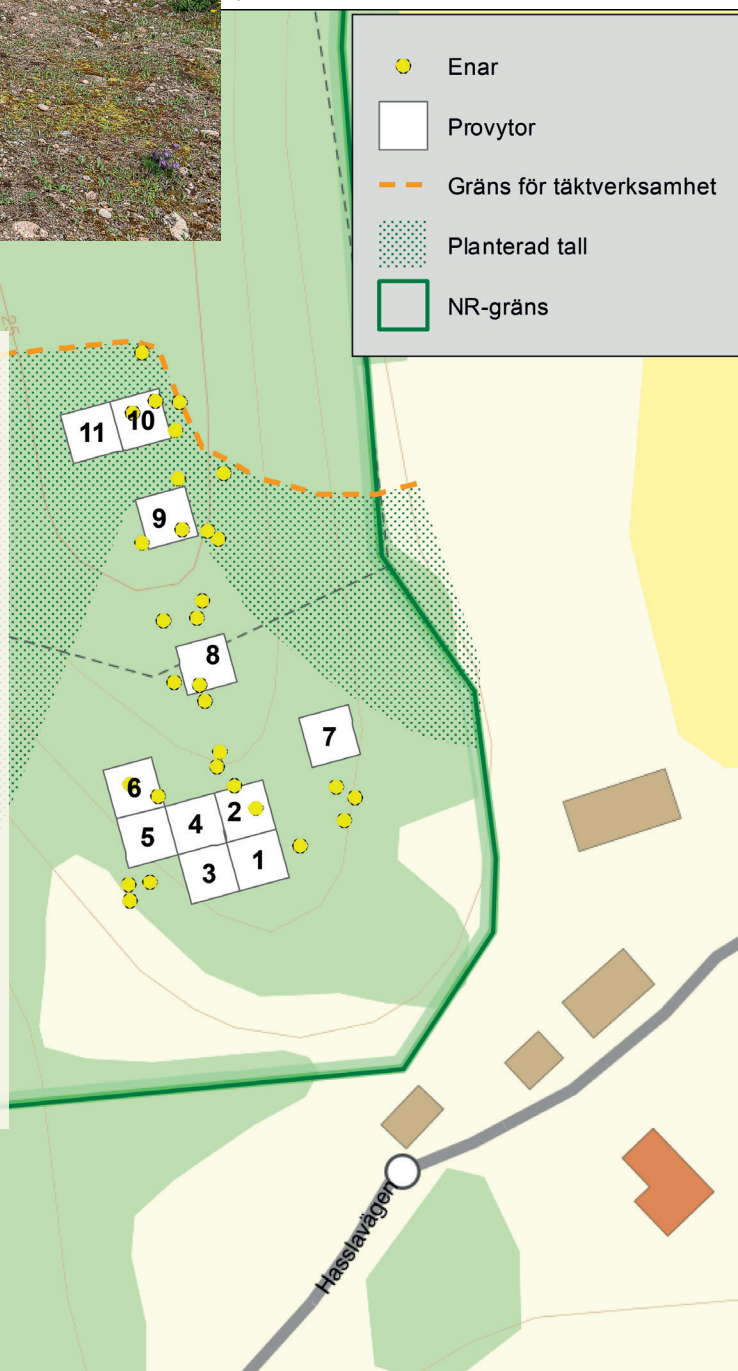

FIGUR 4. Sektion av åsen som planterats med backsippa.

FIGUR 5. Översikt över försöksytorna och var tällar och enar ursprungligen planterades.

TABELL 1. Sådda arter inom nio provytor på den restaurerade delen av Sandviks-åsen. Ytorna inventerades året efter sådd. Alla arterna hade överlevt och de arter som blommat markerats med *.

Rölleka <i>Achillea millefolium</i>	*
Getvåppling <i>Anthyllis vulneraria</i>	
Gråbinka <i>Erigeron acer</i>	
Gulmåra <i>Galium verum</i>	*
Gråfibbla <i>Pilosella officinarum</i>	*
Äkta johannesört <i>Hypericum perforatum</i>	
Käringtand <i>Lotus corniculatus</i>	*
Svartkämpar <i>Plantago lanceolata</i>	*
Rödkämpar <i>Plantago media</i>	
Fenfingörört <i>Potentilla argentea</i>	*
Harklöver <i>Trifolium arvense</i>	*
Vitklöver <i>Trifolium repens</i>	*
Kråkvicker <i>Vicia cracca</i>	*
Tjärblomster <i>Viscaria vulgaris</i>	
Rödven <i>Agrostis tenuis</i>	*
Rödsvingel <i>Festuca rubra</i>	*
Ängsgröe <i>Poa pratensis</i>	

(se Borgegård & Jennersten 2022) och även krustätel *Avenella flexuosa* (figur 4). Inom några ytor spreds bark som sedan såddes med torrängsarter. Det försöket genomfördes för att undersöka om det blev ett bättre resultat av frösådden om humus tillfördes.

Resultat

Området återbesöktes våren 2021 och då gjordes en översiktlig inventering med artlistan med de sådda arterna som underlag (figur 3 och tabell 1). Ytornas fyra hörn markerades år 1977 då försöket inleddes och markerades även på karta. Markeringarna hade försvunnit efter denna långa tid. Därför användes kartan från 1977 för att hitta ytorna. Kartans höjdkurvor användes tillsammans med en GPS med höjdmätare (figur 5).

De planterade tallarna, 3 100 stycken, växer på de ytor som angavs i restaureringsplanen från 1976. De har senare glesats ut, kanske i samband med att naturreservatet bildades 1995. År 2011 gjordes en uthuggning för att gynna grövre tallar. Dessutom höggs skuggande gran och björk bort.

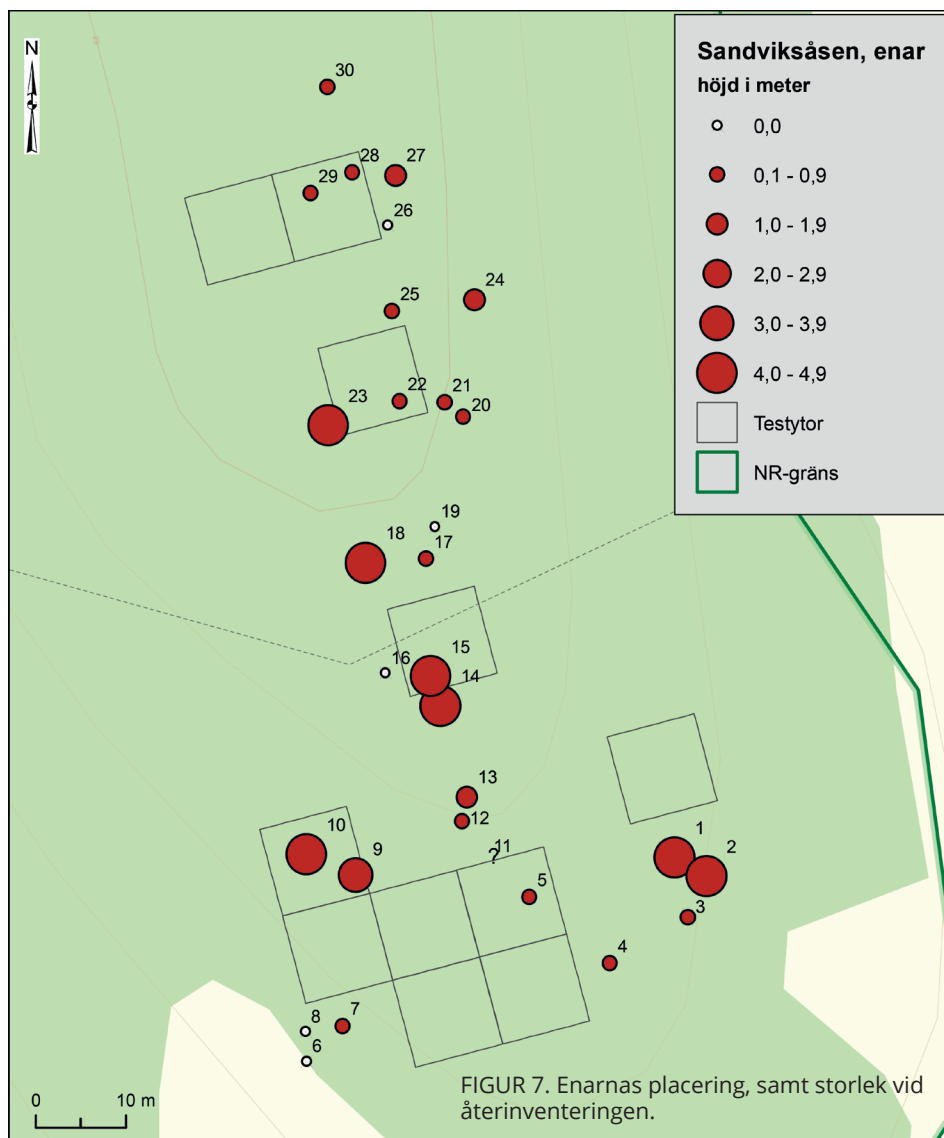
Under de senaste fem åren har man fläckvis röjt bort en del tallplantor. Tallar har ringbarkats för att succesivt öppna upp tätare delar av det restaurerade grustaget. Planen är att fortsätta med det och eventuellt göra en lite större utglesning av de jämnåriga, täta tallpartierna i slänten, enligt Länsstyrelsen i Uppsala län (figur 5).

Tallar har spritt sig ner på den sydligaste delen av slänten som enligt den ursprungliga planen skall vara helt öppen utan träd eller buskar (figur 6). Tallarna skuggar numera en del av den planerat öppna ytan och en del backsippor står numera helt i skuggan av lågt hängande tallgrenar.

Totalt planterades trettio enar (figur 3 och 5). Planteringarna gjordes utmed krönet och ett stycke ner på slänterna. Av dessa har sju plantor dött eller inte återfunnits. Av de återstående 23 enarna var de flesta lägre än en meter medan de största vuxit till över fyra meters höjd (tabell 2 och figur 8). Många av enarna som är väldigt låga har tidigare kapats av länsstyrelsen inom ramen för reservatskötseln och återstår endast som låga buskar. På det hela taget är det ett gott resultat av utplanteringen. Tanken var att en del av enarna skulle klara sig och att

FIGUR 6. Tallar skuggar delar av den öppna ytan.

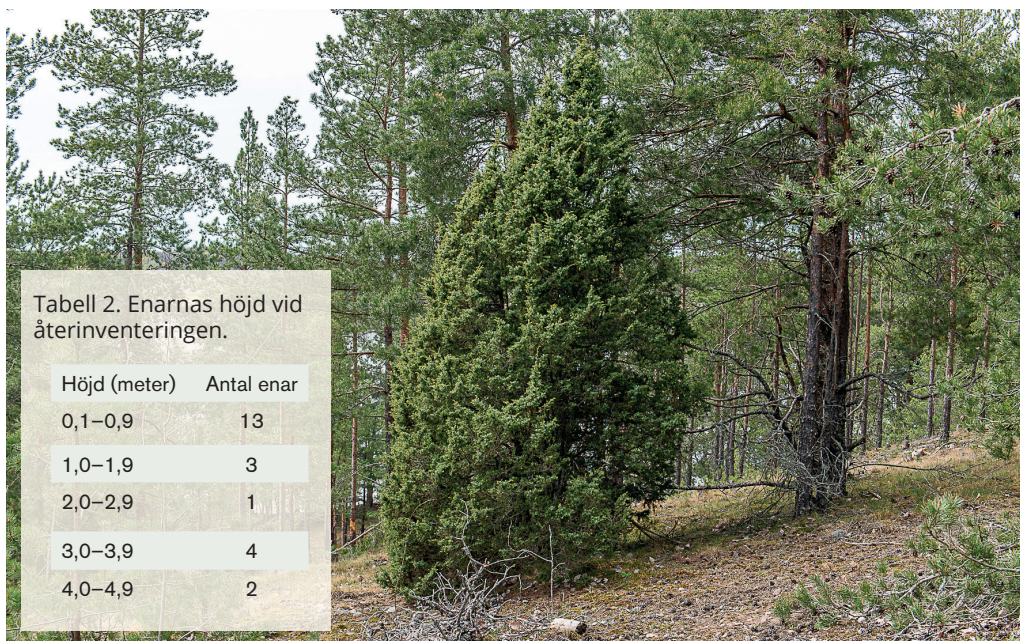

andra skulle tas bort ifall de kom att skugga en för stor del av marken.

Ett stort antal örter såddes ut vid restaureringen och några av dem har dött eller varit så fåtaliga att de inte återfunnits. Tolv arter av de 19 sådda återfanns i nio av de inventerade ytorna på tio gånger tio meter (figur 5, tabell 1 och 3). Några arter, som getväppling *Anthyllis vulneraria* och gråfibbla *Pilosella officinarum*, växer i stora bestånd. Tjärblomster *Viscaria vulgaris* växer här och där. Inom en yta där back-

sippor planterades tillsammans med kantig fetknopp *Sedum sexangulare* har den senare ökat väldigt mycket och bildar små mattor. Färgkulla *Cota tinctoria* och gulmåra *Galium verum* växer på några platser. Kruståtel *Avenella flexuosa* planterades och växer idag i stora områden på åsens västra sida. Grå och gulvit renlav *Cladonia rangiferina* och *C. arbuscula* subsp. *arbuscula* har vandrat in och är idag mycket vanliga och täcker stora ytor.

I sydslänten växer ett stort antal backsip-

Tabell 2. Enarnas höjd vid återinventeringen.

Höjd (meter)	Antal enar
0,1–0,9	13
1,0–1,9	3
2,0–2,9	1
3,0–3,9	4
4,0–4,9	2

FIGUR 8. De högsta enarna är över fyra meter.

Tabell 3. Förekomst av arter i de olika försöksrutorna vid återinventeringen.

Försöksruta nr	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Rölleka <i>Achillea millefolium</i>											
Getväppling <i>Anthyllis vulneraria</i>			x	x	x	x	x	x	x	x	
Gråbinka <i>Erigeron acer</i>											
Gulmåra <i>Galium verum</i>			x	x			x	x	x		
Gråfibbla <i>Pilosella officinarum</i>				x	x	x	x	x	x	x	x
Äkta johannesört <i>Hypericum perforatum</i>							x	x			
Käringtand <i>Lotus corniculatus</i>			x	x	x	x	x	x	x		
Svartkämpar <i>Plantago lanceolata</i>											
Rödkämpar <i>Plantago media</i>											
Femfingerört <i>Potentilla argentea</i>				x			x			x	
Hårklöver <i>Trifolium arvense</i>				x			x			x	
Vitklöver <i>Trifolium repens</i>											
Kråkvicker <i>Vicia cracca</i>								x			
Tjärblomster <i>Viscaria vulgaris</i>			x	x	x	x	x	x		x	
Rödven <i>Agrostis tenuis</i>			x								
Fårsvingel <i>Festuca ovina</i>						x	x	x	x	x	
Ängsgröe <i>Poa pratensis</i>					x						
Backsippa <i>Pulsatilla vulgaris</i>			x	x	x						
Sexkantig fetknopp <i>Sedum sexangulare</i>			x	x					x		
Liten blålocka <i>Campanula rotundifolia</i>				x	x	x					
Färgkulla <i>Cota tinctoria</i>					x	x	x		x		
Kruståtel <i>Avenella flexuosa</i>					x	x	x	x	x	x	
Backglim <i>Silene nutans</i>			x	x	x	x	x	x	x		

FIGUR 9. Backsippa. Foto: Ola Jennersten.

por, många spridda från de som planterades år 1977. Från början var backsipporna 26 plantor men har spridit sig och var vid inventeringstillfället 144 plantor med 428 blommor (figur 9).

Flera arter som inte såatts har vandrat in på sydslänten, bland annat stormåra *Galium mollugo*, vitmåra *Galium boreale*, ryssgubbe *Bunias orientalis*, hagfibbla *Hieracium* sect. *vulgata*, ek, tallplantor och nypon.

Mindre blåvinge *Cupido minimus* flög i stort antal i sydslänten (figur 10). Den lever på getväppling och sökte nektar på blom-

morna vid inventeringstillfället. Mindre blåvinge är signalart för flera torrängsväxter. Arten återfinns på rödlistan för hotade arter.

Några förslag för framtiden

Tallarna på sydslänten bör huggas bort så att den delen av åsen får tillbaka sin karaktär av öppen torrbacke. Det kommer att gynna föryngringen av backsipporna och flera arter solitära bin som observerades, såsom snäckmurarbi *Osmia bicolor*, grävbin *Adrenidae* spp., blodbin *Sphecodes* spp.,

vargvägstekel *Anoplius viaticus* och någon sandstekel *Sphecidae*. För att ytterligare gynna dessa arter bör ytan utsättas för störningar så att marken åter blir blottlagd. Finare fraktioner med sand och grus bör ånyo komma upp till ytan. Därför måste lavar och mossor tas bort mellan backsipporna.

Den sådda käringtanden har ett upp-
rättstående växtsätt som inte känneteck-

FIGUR 10. Mindre blåvinge på getvåppling.

"Ett stort antal örter såddes ut vid restaureringen och några av dem har dött eller varit så fåtaliga att de inte återfunnits. Tolv arter av de 19 sådda återfanns."

"Mindre blåvinge *Cupido minimus* flög i stort antal i sydslänten. Den lever på getväppling och sökte nektar på blommorna vid inventeringstillfället."

nar vår vanliga käringtand (figur 11). Vid beställning av fröer kom käringtandens frön från dåvarande Jugoslavien! Det upptäcktes först långt senare när de redan hade etablerat sig. Det visar tydligt att fröernas ursprung är viktigt då man använder fröer vid restaurering av marker av olika slag. Det kan övervägas om man skall ta bort denna

variant av käringtand och ersätta den med lokalt material.

Uttransport av virke från en avverkning norr om sydslänten har medfört att ett stort antal backsippor har blivit förstörda. Det har även sannolikt påverkat floran på åschrönet. Där växte både alsikeklöver *Trifolium hybridum* och skogsklöver *Trifolium medium*.

Ett stort tack till Länsstyrelsen i Uppsala län som gjorde det möjligt att få använda södra delen av Sandviksåsen som experimentområde för att genomföra planteringar och sådd. Dessutom finansierades försöken till stor del med medel från länsstyrelsen. Ett stort tack även till Upplandsstiftelsen som gett möjlighet att genomföra denna sammanställning och till Per Stolpe som skapat kartorna. **SBT**

Figur 11. Käringtand. Foto: Ola Jennersten.

Citerad litteratur

- Borgegård, S.-O. 1978a: *Revegetering av grustäcker – en pilotstudie*. Växtbiologiska inst. Uppsala univ. 1978:1.
- Borgegård, S.-O. 1978b: *Revegetering av grustäcker – en pilotstudie 2*. Medd. fr. Växtbiol. inst. 1978 (7)
- Borgegård, S.-O. 1979: *Återväxt i grustäkt. Sånings- och gödslingsförsök i Rotebro 2*. Medd. fr. Växtbiol. inst. 1979 (6).

- Borgegård, S.-O & Jennersten, O. 2022: Lyckad flytt av backsippor. *Svensk Bot. Tidskr.* 116:180.
- Länsstyrelsen i Uppsala län. 2024: Muntl. kom. Lindquist, I. & Olsson, L. Länsstyrelsen i Uppsala län.

Borgegård, L.-O. & Jennersten, O. 2024: Restaurering av Sandviksåsen. [Restauration of Sandviksåsen – 43 Years Later] *Svensk Bot. Tidskr.* 118: 216–224.

This study evaluates a 43-year-long effort to restore a dry grassland ecosystem on Sandviksåsen, a former gravel extraction site in Uppland, Sweden. In 1977, a restoration project was initiated, focusing on re-establishing vegetation characteristic of dry meadows. The efforts included planting Scots pine *Pinus sylvestris* and juniper *Juniperus communis*, sowing native grass and herb species, and applying fertilizers to support initial growth. In 2021, a follow-up survey assessed the long-term success of these interventions.

The results indicate that many of the originally sown species have persisted, with twelve of nineteen recorded in the surveyed plots. Species such as kidney vetch *Anthyllis vulneraria* and mouse-ear hawkweed *Pilosella officinarum* have formed extensive populations. Notably, pasqueflower *Pulsatilla vulgaris* has expanded significantly, increasing from 26 to 144 plants. The presence of key insect species, including the butterfly small blue *Cupido minimus*, suggests a thriving ecosystem. However, encroaching pines now shade areas intended to remain open. Future management should focus on removing these trees and maintaining soil disturbances to support biodiversity. The study underscores the importance of using local seed sources in ecological restoration.

Sven-Olov Borgegård är pensionerad fil.dr i växtekologi med studier om primärsuccessioner som avhandlingsämne. Han har under närmare 40 år arbetat som naturvårdskonsult med inriktning på jordbrukslandskap i Sverige och de baltiska länderna.

E-post: Sven-olov@Ekologiplan.se

Ola Jennersten är pensionerad docent i zoöekologi med pollination som avhandlingsämne och har arbetat med naturvård hos Världsnaturfonden WWF i ca 35 år. Han är medlem i föreningen Naturfotograferna och har skrivit böcker om internationell arthanandel och om biodiversitet.

E-post: ola@jennersten.se

Biologiska museet listar nya arter för Sverige 2023

Ärligen upptäckts nya kärlväxter i Sverige. Det kan vara arter som etablerar sig i Sverige i klimatförändringarnas spår, som följer med internationella transporter, och inte minst trädgårdstrymlingar. Det finns flera skäl till att dokumentera dessa, inte minst för att förebygga spridning av invasiva arter. Biologiska museet i Lund tar emot belägg och listar här de arter som var nya för Sverige 2023.

TORBJÖRN TYLER

Aven under 2023 inkom rapporter till Biologiska museet om ett flertal arter som är nya för Sverige. Med något enstaka undantag handlar det om förvildade trädgårdsväxter, men ibland dyker det upp arter som inte är kända som odlade i Sverige även om fyndomständigheterna indikerar att de kan ha ett sådant ursprung.

Ibland är det utifrån rapporterna svårt att bedöma i vilken utsträckning de arter som samlats verkligen kan betraktas som förvildade, men detta bedöms förstås bäst av de som själva hittat växterna och sett hur de växer på platsen. Därför tar jag i denna artikel med samtliga arter som rapporterats. Med den accelererande trend för introduktion av nya arter som trädgårdsnäringen driver och med de klimatförändringar vi tyvärr har att vänta lär vi få se många fler främmande arter i svensk natur framöver. Det ligger i sakens natur att de allra första fynden av dem ofta görs i nära anslutning till odlingar där deras "vildhet" kan ifrågasättas. Men alla arter som odlas i Sverige är naturligtvis inte – och kommer heller aldrig att bli – "vilda". Samtidigt torde det vara av stort intresse för naturvärden att

hålla koll på både antal och identitet på de främmande arter som visar tendenser till att spridas i naturen.

Generellt vore det därför bra om alla som samlar och rapporterar förvildade trädgårdsväxter till exempelvis Artportalen kunde vara lite mer noggranna med att beskriva fyndomständigheterna. Det kan röra sig om huruvida arten verkar ha spridits med frön, rotskott eller trädgårdsutkast, eller är kvarstående; hur många individer av arten som finns på lokalen; och (i de fall det handlar om ödeträdgårdar) ungefär hur länge det kan tänkas vara sedan den aktiva skötseln av trädgården upphörde. Bland det gäng botanister som aktivt letar efter och "kryssar" nya arter har det utvecklats en typ av hederskodex för vad

"Generellt vore det därför bra om alla som samlar och rapporterar förvildade trädgårdsväxter ... kunde vara lite mer noggranna med att beskriva fyndomständigheterna."

som skall anses vara "kryssbart". Men denna överensstämmelse kanske inte alltid helt med vad som kan anses vara biologiskt eller kulturhistoriskt intressant. Alldeles bortsett från "kryssarnas" interna kultur så är det för framtiden alltid intressant att veta på vilket sätt och i vilken utsträckning som nya arter uppträder i naturen. Dessutom är det inte bara "kryssarna" som då och då springer på för landet helt nya arter och i slutändan måste det vara upp till var och en att bedöma vad som är intressant och förtjänar att rapporteras.

Två saker som sticker ut i de senaste årens rapporter av förvildade, sällsynta eller för landet helt nya prydnadsväxter är dels inslaget av ettåriga nordamerikanska "sommarblommor", dels alla nya arter inom underfamiljen bambu. De ettåriga arterna sprids uppenbart ofta som avsiktlig eller ibland kanske oavsiktlig ingrediens i de fröblandningar som blivit allt populärare för att anlägga "ängar". Det gäller såväl i privata trädgårdar som i offentliga miljöer och längs infrastruktur. Ofta har dessa anläggningar det uttalade goda syftet att

FIGUR 1: Jättestånds *Senecio doria*. Foto: Joakim Hagström

gynna biologisk mångfald, men man kunde då verkligen önska sig lite bättre kontroll på vilka arter som ingår i dessa fröblandningar. Dessutom handlar det ju nästan aldrig om verkliga ängsväxter som har förutsättningar att återkomma år från år för att bilda en perenn och sluten blomrik vegetation som kan gynna inhemska pollinatörer och andra insekter. Att flertalet av dessa arter snabbt försvinner igen kan kanske ses som en för- mildrande omständighet, men inte så sällan hinner de uppenbart ändå spridas med till exempel schaktmassor till nya lokaler. På sikt kan några av dem antagligen komma att etablera sig som inslag i "ogräsvegetationen" på omrörd mark i urbana miljöer och i jordbrukslandskapet.

Vad gäller bambuarterna är många av dem uppenbart mycket livskraftiga och de har mycket omfattande rotsystem som kan ge upphov till rotskott långt från moderplantorna. Rotbitar som spridits med jordmassor eller trädgårdsavfall kan också generera helt nya bestånd. Hittills har de flesta av

dessa arter begränsats av vårt klimat, men i klimatzoner där de verkligen trivs kan de i sitt uppträdande liknas med ökända invasiva arter som parkslide *Reynoutria japonica* och jätteslide *Reynoutria sachalinensis*. Därför borde varningsklockor ringa när nu allt fler av dessa arter börjar dyka upp i närnaturen runt våra villaområden. Rent taxonomiskt är bambuarterna också komplicerade eftersom de nästan aldrig blommar och vegetativt kan utvecklas ganska annorlunda i vårt klimat jämfört med i sina hemländer, vilket försvårar identifikationen. Dessutom har trädgårdsnäringen satsat så mycket på just bambu under senare år att varken listorna/databaserna över vilka arter som odlas eller litteraturen som beskriver arterna riktigt hunnit med. Högst sannolikt kommer en del av de rapporter om bambuarter som gjorts de senaste åren att behöva omvärderas framöver. Med tiden får vi ett bättre kunskapsunderlag och mer erfarenhet av dessa ganska speciella växter. I dag får vi göra så gott vi kan med den litteratur som finns. Även om artbestämningarna inte alltid kan

FÖRKLARINGAR:

Belägg

Fynd av nya växtarter, i synnerhet svårbedömda arter, dokumenteras ofta med ett pressat exemplar, ett belägg, som kan sändas till något av de offentliga herbarierna och fungera som referensexemplar.

Offentliga herbarier

De sex offentliga nationella forskningsherbarierna tar emot belägg:

- Naturhistoriska riksmuseet Stockholm (S)
- Evolutionsmuseet Botanik Uppsala (UPS)
- Herbarium GB Göteborg (GB)
- Botaniska museet Lund (LD)
- Biologiska museet i Oskarshamn (OHN)
- Herbarium UME Umeå (UME)

Sveriges Virtuella Herbarium

En gemensam söktjänst på nätet för de sex officiella svenska herbarierna.
<https://virtuellaherbariet.se/>

SKUD – Svensk kulturväxtdatabas

Ett referensverktyg för namngivning av svenska kulturväxters vetenskapliga och inhemska namn.
<https://skud.blomsterlandet.se/>

Bambu

Bambu tillhör gräsfamiljen Poaceae och hyser 90–100 olika släkten som tillsammans innehåller över 1600 arter bambu.

Adventivväxter

Arter som förekommer utanför sin ursprungliga miljö, ofta genom mänsklig oavsiktlig påverkan, och som inte etablerat sig permanent i den lokala floran. Tillfälliga arter.

anses helt säkra är det uppenbart att en rad olika arter som under senare år börjat odlas i större skala bland privata trädgårdsägare nu också gör försök att ta sig ut i naturen.

I övrigt följer redovisningen här samma principer och har samma förbehåll som tidigare års sammanställningar (Tyler 2020, 2021, 2022, 2023).

FIGUR 2: Allt fler bambuarter sprider sig från våra trädgårdsmiljöer, till exempel sträv glansbambu *Fargesia scabrida*.

Foto: Joakim Hagström

Kopparlön (figur 3 och 4)

Acer griseum

Kopparlön är en ostasiatisk lönn med 3-fingrade, undertill gråludna blad och flagnande kopparröd bark som ibland odlas som prydnadsträd. Arten har påträffats 2023 kvarstående i en ödeträdgård i Vadstena (Östergötland) där den samlades av Lennart Wallstedt.

Småbladig guldlön

Acer micranthum

Småbladig guldlön är en japansk, ganska småvuxen lönn med djupt och smalt flikiga blad. Arten samlades 2023 av Joakim Hagström i en igenvuxen mycket artrik trädgård i Ölkehult i Blekinge, men i vad mån den är att räkna som förvildad där kan diskuteras.

Grekisk röllika

Achillea clypeolata

Grekisk röllika är en gulblommig röllika från Balkan som mycket liknar den oftare för-

FIGUR 3: Kopparlön *Acer griseum*.

FIGUR 4: Kopparlön *Acer griseum* med flagnande bark.

vildade praktröllekan *A. filipendulina* men inte är lika högvuxen och därtill betydligt tätare ullhårig. Grekisk röllika odlas ibland som prydnadsväxt samt ingår som förälder till olika trädgårdshybrider med bl.a. vanlig röllika *A. millefolium*. Första fyndet som förvildad gjordes 2023 på en jordhög i Veltinge i Skåne av Charlotte Wigermo och Åke Svensson.

Ullpipranka

Aristolochia tomentosa

Ullpipranka är en klätterväxt från sydöstra USA med egendomligt formade blommor bestående av ett skarpt vinkelböjt kronrör med purpurbrun mynning och fatlikt utbredda, orent gulgröna kronflikar. Som namnet antyder är hela växten ganska tät ullhårig. Arten odlas ibland som prydnadsväxt och samlades första gången som förvildad 2023 av Håkan Wittzell utanför en villatomt i Åhus (Skåne).

Gulldyna (figur 5)

Azorella trifurcata

Gulldyna är en hårt kudd- eller mattbildande flockblommig art med mycket obetydliga gulaktiga blommor och styva 3–5-fingrade blad. Naturligt växer gulldyna på höga höjder i Anderna. Hos oss odlas den ganska ofta som stenpartiväxt eller marktäckare och hittades för första gången förvildad 2022 i grusgångar i ett koloniområde i Svedala (Skåne) där den också samlades av Joakim Hagström.

(svenskt namn saknas)

Carex argyrantha

Carex argyrantha är en art i harstarr-sektionen *Carex* sect. *Ovales*, vilken i Nordamerika omfattar inte mindre än 72 arter varav minst 8 nu påvisats i Sverige, alla utom en troligen inkomna som förorening i de gräsfrön som används för att beså vägslanter och -renar längs nyanlagda större vägar. Arterna är delvis mycket snarlika och man skulle verkligen önska att någon amerikansk expert granskade de nordiska fynden av denna grupp, även om behandlingen i *Flora of North America* (finns på nätet) är utförlig och relativt lättillgänglig. Just *C. argyrantha* är kanske mest lik den i Sverige tidigare påträffade slaktoppsstarren *C. praticola* i det att axsamlingen är långsträckt med de

nedre axen ± väl separerade samt tenderar att nicka–luta, men *C. argyrantha* har kortare men bredare fruktgömmen. Belägget som bestämts till *C. argyrantha* samlades 2023 av Anders Svenson och Tommy Nilsson i ett vågdike i Simonstorp i norra Östergötland.

Atlasceder

Cedrus (libani subsp.) atlantica

Atlasceder är ett barrträd från de södra delarna av Medelhavsområdet som ytligt sett ser ut som en lärk, med vitaktigt blågröna barr. I allra sydligaste Sverige odlas atlasceder ibland som prydnadsträd även om den – åtminstone med det klimat vi haft hittills – sällan blir riktigt fullvuxen. Den första uppgiften om artens förekomst i svensk natur gäller ett sedan 1950-talet kvarstående träd på Hasslö i Blekinge, vilket uppmärksammades och belades av Niclas Wahlgren 2023.

(svenskt namn saknas)

Cephalaria radiata

Denna jätteväddart liknar sina oftare odlade och förvildade släktingar jättevädd *C. gigantea* och alpjättevädd *C. alpina*, men är inte fullt lika högvuxen som dessa och har bredare, inte så långt och vasst tillspetsade fjäll mellan blommorna samt frukter ± helt

FIGUR 5: Gulldyna *Azorella trifurcata*. Foto: Joakim Hagström

utan borsttaggar i spetsen. *Cephalaria radiata* har alltsedan 2014 varit känd från en jordvall i ett före detta stenbrott vid Långeberg i Göteborg, men har upprepade gånger tidigare felaktigt rapporterats som *C. flava* (vilken troligen aldrig påträffats i Sverige). Felrapporteringen baserades på ett svårbestämt belägg utan frukter (enl. Erik Ljungstrand; muntl.). Belägget som gjorde att växten nu kunnat identifieras som *C. radiata* samlades 2023 av Åke Svensson och Charlotte Wigermo.

Kryddkarlbergare

Coleus amboinicus

Denna sedan länge populära krydddoftande inomhusväxt har inte tidigare påträffats förvildad utomhus i Sverige, men 2023 hittades en stor planta på en jordhög i Lund från vilken belägg togs av bland andra Erling Jirle och Åke Svensson. Jordhögen blev sedermera bortschaktad och arten hade hur som helst knappast kunnat övervintra utomhus.

(svenskt namn saknas)

Crocus heuffelianus subsp. *heuffelianus*

Denna krokus från Karpaternas omgivning är nära besläktad med vårkrokus *C. vernus* och har liksom denna relativt stora blommor och breda blad. Men den skiljer ut sig genom att blombladens övre kanter och strax nedom spetsen är tydligt mörkare violettera än resten av blombladen (som varierar från vita till mer eller mindre ljust blåviolettera) samt genom att märkets flikar inte sticker upp över ståndarknapparna utan är mer eller mindre jämnhöga med dessa. Några sorter av arten odlas ibland som prydnadsväxter och sägs då föredra betydligt fuktigare växtplatser än de flesta andra krokusar. Det första fyndet som förvildad gjordes 2022 av Håkan Wittzell i en något fuktig lövskog i Lomma (Skåne).

Smaragdvinda

Dichondra sericea

Smaragdvinda är en nära släkting till njurvinda *D. micrantha* och silvernjurvinda *D. argentea*, som numera ofta odlas som ampel- och utplanteringsväxter. Men den

skiljer sig från dessa genom att bladen har silverglänsande behåring enbart på undersidan samt genom små skillnader i de mycket oansenliga blommornas och blomskaftens storlek och utformning. Smaragdvinda samlades första gången 2023 av Anders Svensson på komposterat park- och trädgårdsavfall på Tuddarpstippen i Motala (Östergötland).

Kasperbenved

Euonymus cornutus

Kasperbenved är en benvedsart med smala, nästan linjära blad och hornlikt utdragna vingar på frökapslarna. Arten samlades 2023 av Joakim Hagström i en igenvuxen mycket artrik trädgård i Ölkehult i Blekinge, men i vad mån den är att räkna som förvildad där kan diskuteras.

Sträv glansbambu (figur 2 och 6)

Fargesia scabrata

Sträv glansbambu är en relativt sent beskriven art och i trädgårdshandeln introducerad först kring år 2000. Arten kommer från bergsområden i centrala och norra Kina. Åtminstone dess odlade former utmärks av kraftigt blådagiga, i grunden gråblå strån som i färgen starkt kontrasterar mot de orangebruna bladslidorna. Arten hittades och samlades av Joakim Hagström i januari 2024 som spridd med rotskott strax utanför ett trädgårdsstaket i Höllviken i sydvästligaste Skåne.

Foto: Niklas Hjort

FIGUR 6: Sträv glansbambu *Fargesia scabrata*.

FIGUR 7: Ballongbuske *Gomphocarpus fruticosus*.

Ballongbuske (figur 7)

Gomphocarpus fruticosus

Ballongbuske (flera namn förekommer) är en oleanderväxt med iögonfallande uppblåsta och taggiga frökapslar som hör hemma i Afrika men som hos oss någon gång odlas som prydnadsväxt. Släktets arter står nära det amerikanska släktet sidenörter *Asclepias*, men kommer alltså i stället från Afrika. Ballongbuske samlades första gången 2023 av Anders Svensson på komposterat park- och trädgårdsavfall på Tuddarps-tippen i Motala (Östergötland). Artbestämningen är dock en aning osäker då blomkaraktärerna är svåra att bedöma och frukter saknas på Anders pressade belägg, men högst sannolikt handlar det om denna art då det är den enda i släktet som brukar odlas och som tidigare påträffats förvildad i Europa.

Bredloka (figur 9)

Heracleum sosnowskyi

Bredloka är en art i "jätteloka-komplexet" som odlats och förvildats i gamla Sovjetunionen men som inte tidigare påträffats i Sverige. Men ett belägg samlat 2023 av Jan Teodorsson på en äldre jordtipp i Västra Fågelvik i Värmland har nu av Lars Fröberg bestämts till denna art. Lars planerar att presentera arten och fyndet närmare i en separat artikel.

FIGUR 8: *Layia chrysanthemoides*.

(svenskt namn saknas; figur 8)

Layia chrysanthemoides

Layia chrysanthemoides är en art från Kalifornien som ytligt sett mycket liknar släktingen guldgrävarblomma *L. platyglossa*. Guldgrävarblomma odlas lite oftare här i Sverige, som ettårig sommarblomma. Liksom denna har *L. chrysanthemoides* gula strålblommor med markant ljusare eller helvita spetsar samt fjäll mellan blommorna som liknar holkfjällen och delvis också ersatt de senare. Från guldgrävarblomma skiljer sig *L. chrysanthemoides* dock genom att helt sakna glandelhår på stjälk och blad, ha holkfjällsliknande fjäll inte bara mellan strål- och diskblommorna utan också mellan de enskilda diskblommorna, samt genom att frukternas pensel utgörs av ett

FIGUR 9: Bredloka *Heracleum sosnowskyi*.

fåtal oliklånga, sträva men knappast fjäderlika borst. Hos guldgrävarblomma är den en mer typiskt utvecklad pensel av >15 liklånga och åtminstone mot basen fjäderlika borst. Arten samlades som ny för Sverige 2023 av Joakim Ekman på grusig ruderratmark i Uppsala.

Strävfibbla

Leontodon crispus

Strävfibbla är en lejonfibbla som kanske närmast liknar sommarfibbla *L. hispidus*, men som är mycket mer variabel i blomfärgen (gul – nästan vit – rosaröd) och utmärker sig genom att över nästan hela växten ha grova och mycket speciella hår som i princip är oigenade men åtminstone i spetsen bär en krans av utåt-bakåtriktade hুলinglar (typ mycket grova och långt skaftade stjärnhår). Strävfibbla har stor utbredning i Medelhavsområdet och Mindre Asien och varierar – förutom avseende blomfärgen – i växtsätt, storlek på holkarna samt holkfjälens och bladens behåring och har därför ofta delats i ett flertal underarter, vilka dock förefaller ganska oskarpt avgränsade. I Sverige förekommer arten enligt SKUD som

odlad ”i specialsamlingar” och den har aldrig påträffats förvildad förrän 2023 då Erling Jirle, Ola Elleström och Joakim Hagström samlade den. Platsen var i Vellinge (Skåne) på en gruskant till en parkeringsplats nära den bland adventivväxtbotanister nu smått berömda bullervall där trädgårdsanläggare Peter Korn på uppdrag av kommunen sått ut och planterat en stor mängd ovanliga främmande arter. Just denna art hade Peter dock inte själv lyckats identifiera annat än som ”ljugul Asteraceae”, men han har uppgivit (i mail) att han samlat fröna i Turkiet. Materialet från Vellinge låter sig inte otvetydigt inordnas i någon av de, mestadels från Europa, beskrivna underarterna.

Hybridliguster

Ligustrum × ibolium

Hybridliguster är en trädgårdshybrid mellan japansk liguster *L. obtusifolium* och bredbladig liguster *L. ovalifolium* och utmärks av relativt breda blad som ofta varierar kraftigt i form inom samma buske (brett elliptiska och rundtrubbiga på svagväxande grenar och smalare och ± smalspetsiga på starkväxande skott) samt är intermediär avseende

FIGUR 10: Strävfibbla *Leontodon crispus*.

Foto: Joakim Hagström

FIGUR 11: Indiantallört *Monotropa uniflora*.

behåring och detaljer i blommorna (se nyckeln i Botaniska Nycklar). Hybridliguster förefaller vara ganska vanlig i de svenska plantskolornas sortiment men har först nu identifierats som förvildad, nämligen i Snöstorp i Halland där den samlades 2023 av Charlotte Wigermo och Åke Svensson.

Indiantallört (figur 11)

Monotropa uniflora

Denna mycket uppseendeväckande vaxartat helvita, enblommiga tallörtsart från Nordamerika och Ostasien hittades 2021 av Thomas Strid i stor mängd i en planterad bokdunge/gammal park vid gamla Skogshögskolan på Norra Djurgården i Stockholm och Thomas belägg kom till LD 2023. Även 2022 och 2023 observerades indiantallörten rikligt blommande på lokalen (enligt rapporter i Artportalen). Hur arten kommit till

Sverige är okänt, men även om tallörtsarter är mycket svåra att odla så kan man ju tänka sig att någon medvetet försökt så in denna mytomspunna art vid skogshögskolan men att den sedan blivit bortglömd. Indiantallört saluförs ibland i form av örtmediciner, men det har sannolikt inget med spridningen till Sverige att göra.

(svenskt namn saknas)

Narcissus ×intermedius

(*N. jonquilla* × *tazetta*)

I trädgårdshandeln är kultursorter som troligen har detta hybridursprung relativt vanliga, men de är överlag dåligt vinterhärda och kan dessutom vara svåra att skilja från ren jonkvill *N. jonquilla* även om de bör ha lite bredare och mer plattade blad. Ett första övertygande belägg samlades dock 2023 av Kjell Eriksson på en grässlänt i Borås (Västergötland).

FIGUR 12: Soloxalis *Oxalis depressa*.

Soloxalis (figur 12)

Oxalis depressa

Soloxalis är en knölbildande oxalis från Sydafrika med relativt stora, oftast cerise blommor som kommer ensamma på långa skaft direkt från bladrossetten. Arten odlas ibland som prydnadsväxt och saluförs då som torkade knölar på samma sätt som många lökväxter. Liksom andra sydafrikanska arter anses soloxalis ofta vara dåligt vinterhårdig, varför det brukar rekommenderas att vinterförvara knölarerna inomhus, men samtidigt finns det vittnesmål på nätet om hur arten spridit sig och blivit ett långvarigt och svårutrotat ogräs i trädgårdsmiljöer. Det första fyndet som förvildad i Sverige gjordes 2023 av Tommy Nilsson vid Virserums kyrka (Småland) där den växte i en gles och torr gräsmatta.

(svenskt namn saknas)

Philadelphus hirsutus

En småblommig och relativt småbladig schersmin som samlades 2023 av Charlotte Wigermo och Åke Svensson på en ödetomt i Bunkeflo i Skåne tillhör uppenbart ingen av de från landet sedan tidigare kända arterna och passar inte heller med någon av de arter som behandlas i den europeiska trädgårdslitteraturen men förefaller kunna vara den nordamerikanska och enligt SKUD hos oss ibland odlade arten *P. hirsutus*. I brist på verklig expertis på släktet och bra material att jämföra med måste bestämningen dock tills vidare betraktas som osäker.

Svartbambu (figur 13)

Phyllostachys nigra

Svartbambu är en bambuart vars strån har en bred längsgående fåra på den sida som vetter mot grenarna. Denna karaktär är gemensam med släktingarna sicksackbambu *P. aureosulcata* och timmerbambu *P. reticulata* (vilka bägge tidigare hittats på samma lokal; Tyler 2022). Svartbambu skiljer sig dock från dessa släktingar genom färgen på stråna vilka med tiden tenderar att bli helt purpursvarta eller åtminstone oregelbundet brunsvart strimmiga/fläckiga (gäller namnsorten 'Boryana'), samt från timmerbambu även genom att snärpet är tätt finhårigt. Svartbambu samlades av Åke Svensson och Charlotte Wigermo vid en f.d. gulfiskdamm i Tunisborgs övergivna plantskola i Vallkärra i Skåne.

Foto: Stefan Cherrug

FIGUR 13: Svartbambu *Phyllostachys nigra*.

Eldfibbla (figur 14)

Pilosella aurantiaca* subsp. *aurantiaca* var. *blyttiana

Eldfibbla är en mycket nära släkting till vanlig rödfibbla *P. aurantiaca* var. *aurantiaca* men är till skillnad från den senare förmodligen ursprunglig i Norden och skiljer sig morfologiskt genom att vara till alla delar lite mindre med kortare stjälk, mindre blommor och kortare behåring med mindre inslag av stjärnhår (på bladen ofta begränsade till mittnervens undersida) (Tyler 2001). Sannolikt har eldfibblan också ett lägre kromosomtal än den högploida vanlig rödfibbla. Eldfibbla är sedan tidigare känd från lågfjällsängar i flera provinser i Norge samt från östra Finland (för detaljer se karta 6 i Samuelsson & Almquist 1953) så det är inte direkt förvånande att den också finns i Sverige, men Tyler (2001) hittade inga belägg för detta. Sommaren 2023 samlade

dock Mats Nordhag en fibbla vid Anundbergets fäbod i Malung i Dalarna som fick Erik Ljungstrand att reagera och skicka belägget vidare till mig, varvid jag kunde bekräfta att det handlar om eldfibbla. En sökning i herbarierna visade att samma växt samlats vid Anundberget även långt tidigare (åtminstone 1929 enligt belägg i LD, men troligen även 1908 och 1917 (i UPS & GB), men då under namnet *Hieracium excelsius* som oftast tolkats som en synonym till brandfibbla *Pilosella aurantiaca* subsp. *decolorans*. Under samma namn listar Almquist (1949) i Dalarnes flora tre ytterligare lokaler (Holsälén, Älgsjösälén och Älgberget), men från dessa tycks det inte finnas några bevarade belägg (åtminstone inte som datalagts och blivit sökbara i Sveriges Virtuella Herbarium). Däremot samlade Åke Svensson och Charlotte Wigermo tillsammans 2023 även en fibbla vid Råkölen i Malung som nu

bestämts till eldfibbla även om den skiljer sig något från beläggen från Anundberget. För ytterligare detaljer om hur eldfibbla blev funnen i Dalarna, se Ljungstrand (2024).

Japansk tall

Pinus densiflora

Japansk tall är en ostasiatisk mycket nära släkting till vår inhemska tall *P. sylvestris* och dessa arter kan vara mycket svåra att skilja åt, varför bestämningar alltid känns lite osäkra, men en gammal tall funnen 2023 av Anders Svenson nära Grensholms slott i Vånga i Östergötland (där många andra utländska barrträd också planterats för länge sedan) förefaller vara denna art. Som typisk skiljer sig japansk tall från vår tall genom att ha lite längre barr och längre knoppar samt mer klotrunda och ofta lite mindre kottar på ett kortare (<4 mm) skaft.

Jeffrytall

Pinus jeffryi

Jeffrytall är en amerikansk tall med mycket stora kottar och upp till 30 cm långa barr som sitter tre tillsammans i varje knippe. Således lik den mer välkända släktingen gultall *P. ponderosa*, men jeffrytall har i regel ännu lite längre barr och större kottar samt, framför allt, större frön (9–12 mm långa) samt knoppar som helt saknar kådöverdrag. Första fyndet somildväxande i Sverige gjordes 2023 av Simon Eneland sydväst om Grensholms slott i Vånga i Östergötland och det verkar handla om ett fullvuxet och rikligt frösättande men sannolikt ursprungligen planterat träd i blandskog.

Röd snokört (figur 15)

Pontechium maculatum

Röd snokört är en strävbladig växt från sydöstra Europa som i de flesta avseenden ser ut som en blåeld *Echium vulgare* med rödvioletta istället för blå blommor och arten har tidigare mycket riktigt inkluderats i släktet snokörter *Echium* där den kanske varit mest känd under namnet *E. rossicum* även om det finns en lång rad synonyma namn. Baserat på DNA-data i kombination med formen på stiftets märke (endast

grunt urnupet och inte djupt tvågrenat som hos *Echium*) har arten dock flyttats till det monotypiska släktet *Pontechium* (Hilger & Böhle 2000). I Sverige odlas röd snokört sällsynt som prydnadsväxt och har då bl.a. 2018–2019 sätts in på en ny bullervall i skånska Vellinge (enl. brev från anläggaren Peter Korn) och därifrån har den liksom många andra på samma bullervall insädda arter nu också lyckats sprida sig till en närbelägen ruderatmark där den först samlades 2023 av bl.a. Erling Jirle och Ola Elleström.

FIGUR 15: Röd snokört *Pontechium maculatum*.

Alpsippa (figur 16)

Pulsatilla alpina

Alpsippa är en art från Centraleuropas bergsområden som till rosettbladen erinrar om våra inhemska pulsatillor men blommornas stödblad är större, skaftade och $\pm$ lika rosettbladen och blommorna, vars blomblad kan vara vita eller svavelgula, liknar mer dem hos tovsippa *Anemone sylvestris*. Arten odlas ibland som prydnadsväxt i Sverige och 2023 hittade Lars-Olof Grund två plantor förvildade i ett vägdike utanför en trädgård i Lit i Jämtland varefter Thomas Strid och Göran Frisk samlade belägg som kunde identifieras som denna art.

Indigoalpros

Rhododendron russatum

Indigoalpros är en av flera (de andra ännu oidentifierade) rododendronarter som 2023 samlades av Joakim Hagström i en igenvuxen mycket artrik trädgård i Ölgehult i Blekinge. I vad mån de är att räkna som förvildade kan dock diskuteras.

Prärierudbeckia (figur 17)

Rudbeckia subtomentosa

Prärierudbeckia är en nordamerikansk art som hos oss ibland odlas som prydnadsväxt och som skiljer sig från övriga odlade och förvildade arter i släktet genom en kombination av att vara perenn, tätt strävårig

FIGUR 16: Alpsippa *Pulsatilla alpina*.

och ha stjälkblad som åtminstone delvis är djupt flikiga-fingrade. Arten hittades 2023 på en jordhög i Säve i Bohuslän, varifrån många rapporterat den. Belägg till LD samlades av Charlotte Wigermo och Åke Svensson och enligt Artportalen skall Göran Odelvik samlat belägg även till S.

FIGUR 17: Prärierudbeckia *Rudbeckia subtomentosa*.

Kanadapimpinell (figur 18)

Sanguisorba canadensis

Kanadapimpinell är en i östra Nordamerika hemmahörande art som sällsynt odlas som prydnadsväxt i Sverige. Habitueellt är arten lik vår inhemska blodtopp *S. officinalis*, men blomställningen är oftast mer långsträckt, vit-grönaktig (inte oxblodsfärgad) och ståndarna är mycket längre och står därmed ut långt utanför blomaxet. Betydligt mer snarlika är den asiatiska arten gråpimpinell *S. alpina*, som i Sverige är känd som förvildad från ett fåtal platser i Norrland, och den på bägge sidor om Berings sund hemmahörande sitkapimpinell *S. stipulata*. Ibland har dessa tre arter betraktats som underarter av en och samma art. Kanadapimpinell avviker dock från de andra två genom att småbladen är mer långsträckta och har tvär-killik (inte hjärtlik) bas samt genom att foderflikarna på undersidan mot spetsen är kölade av en kraftigt förtjockad och ibland nästan hornlikt utskjutande mittnerv. Första fyndet av kanadapimpinell gjordes vid en sedan några år övergiven f.d. banvaksstuga i Tjörnarps i Skåne. Många botanister var och tittade på den där under 2023 och den fanns även kvar våren 2024. Enligt Artportalen verkar det vara Magnus Billqvist som först hittade den, men Ulf Gärdenfors samlade det belägg som först nådde museet.

FIGUR 18: Kanadapimpinell
Sanguisorba canadensis.

Jättestånds (figur 1)

Senecio doria

Jättestånds är en sydeuropeisk art med talrika, ganska små, stånds- eller korsörtsliknande korgar men mycket stora, enkla, omvänt lansettlika blad som gradvis avtar i storlek uppåt längs stjälken. Arten odlas någon gång som prydnadsväxt och hittades första gången förvildad 2023 av Martin Sjö Dahl och Max Jensen (enligt Artportalen) på en jordhög utanför Sofiero slottspark i Skåne där den senare beskådats av många botanister. Först att lämna in ett belägg till museet var dock Joakim Hagström.

Doftaster och ozark-aster

Symphyotrichum oblongifolium

Symphyotrichum turbinellum

Dessa två arter från Nordamerika liknar på håll mycket höstaster *S. novii-belgii*, men doftaster är tätt men mycket kort glandelhårig på stjälkar och holkfjäll, och ozark-aster har brett tunglika holkfjäll med tätt cilierad, rundad eller mycket brett triangulär spets. Bägge arterna samlades 2023 av Joakim Hagström i Vellinge på eller intill den numera smått berömda bullervall med exotisk flora där bägge arterna enligt Peter Korn (i brev) blivit avsiktligt insådda. I vad mån de nu även lyckats förvilla sig framgår inte tydligt av rapporterna.

Svartlind

Tilia americana

Svartlind är en nordamerikansk art som vad gäller bladens behåring liknar skogslind *T. cordata*, men som i regel har större blad och längre stödblad till blomställningarna. Dessutom är bladen oftast kraftigt asymmetriska och har längre utdragna (1–2 mm) hornartade uddar på bladtänderna än vad man ser hos skogslind. Svartlind odlas endast sällan i Sverige, men 2023 hittades två självsådda småträd i Tjärhovsparken i Umeå av Thomas Strid.

Anemontulpan

Tulipa praestans

Anemontulpan är en art från Centalasien som liknar en liten, mer lågvuxen och

småblommig "vanlig" tulpan *T. gesneriana* men kännetecknas av att blommorna alltid är mörkröda och ofta flera på samma stjälk samt att ståndarsträngarna är lika klarröda som blombladen. Anemontulpan odlas

ganska ofta som prydnadsväxt, men första gången den samlades som förvildad var 2023 då Erling Jirle och Ola Elleström hittade den i frisk lundvegetation i en ödeträdgård i Norra Mellby i Skåne. **SBT**

Citerad litteratur

Almquist, Erik. (1949). *Dalarnes flora: förteckning över kärlväxterna, grundad på professor G. Samuelssons samlade material och nyare tillägg, jämte några växtgeografiska synpunkter på dalafloran samt dess utforskning*. Stockholm: Nordiska bokh.

Flora of North America. http://floranorthamerica.org/Main_Page

Hilger, H.H. & Böhle, U-R. 2000. *Pontechium*: a new genus distinct from *Echium* and *Lo-bostemon* (Boraginaceae).

Taxon 49: 737–746.

Ljungstrand, E. 2024: Eldfibbla i Västra Malung, Västerdalarna. *Trollius* 57: 4.

Samuelsson, G. & Almquist E. 1953. *Maps of a selection of Scandinavian Hieracium species*. Kungl. Vet.-Akad. Handl., 4:e serien, band 5, nr 3.

SKUD. Svensk kulturväxtdatabas. <https://skud.blomsterlandet.se/>

Tyler, T. 2001. Förslag till ny taxonomisk indelning av stångfibblorna (*Pilosella*) i Norden. *Svensk Bot. Tidskr.* 95: 39–67.

Tyler, T. 2020. Biologiska museet listar nya arter för Sverige 2019. *Svensk Bot. Tidskr.* 114: 314–321.

Tyler, T. 2021. Biologiska museet listar nya arter för Sverige 2020. *Svensk Bot. Tidskr.* 115: 230–235.

Tyler, T. 2022. Biologiska museet listar nya arter för Sverige 2021. *Svensk Bot. Tidskr.* 116: 252–261.

Tyler, T. 2022. Biologiska museet listar nya arter för Sverige 2022. *Svensk Bot. Tidskr.* 117: 234–243.

Tyler, T. 2024: Biologiska museet listar nya arter för Sverige 2023. [Vascular plant taxa reported as new to Sweden in 2023] *Svensk Bot. Tidskr.* 118: 226–241.

The first Swedish records of 36 alien vascular plant taxa that first attracted attention in 2023 in the Lund Botanical Museum (LD) are reported and briefly discussed, viz. *Acer griseum*, *A. micranthum*, *Achillea clypeolata*, *Aristolochia tomentosa*, *Azorella trifurcata*, *Carex argyrantha*, *Cedrus (libani subsp.) atlantica*, *Cephalaria radiata*, *Coleus amboinicus*, *Crocus heuffelianus subsp. heuffelianus*, *Dichondra sericea*, *Euonymus cornutus*, *Fargesia scabrida*, *Gomphocarpus fruticosus*, *Heracleum sosnowskyi*, *Layia chrysanthemoides*, *Leontodon crispus*, *Ligustrum xibolium*, *Mono-tropa uniflora*, *Narcissus xintermedius*, *Oxalis depressa*, *Philadelphus cf. hirsutus*, *Phyllostachys*

nigra, *Pilosella aurantiaca subsp. aurantiaca var. blyttiana*, *Pinus densiflora*, *P. jeffryi*, *Pontechium maculatum*, *Pulsatilla alpina*, *Rhododendron russatum*, *Rudbeckia subtomentosa*, *Sanguisorba canadensis*, *Senecio doria*, *Symphyotrichum oblongifolium*, *S. turbinellum*, *Tilia americana* and *Tulipa praestans*. Most of these are obvious remains or escapes from cultivation, but in some cases their origin is less clear. The need to continuously monitor new alien taxa that begin to spread in nature is briefly discussed, as well as the increasing difficulty to clearly differentiate between intentionally cultivated and subsynchronous occurrences e.g. when non-native species are increasingly sown and planted to promote pollinators and other biodiversity in public areas and along infrastructure. The rapidly increasing number of escaped bamboo taxa and their invasive potential is also highlighted.

Torbjörn Tyler är museiintendent vid Botaniska museet på Lunds universitet.

Adress: Biologiska museet, Box 117, 221 00 Lund

E-post: torbjorn.tyler@biol.lu.se

Guldkolv – harmlös raritet eller framtida hot?

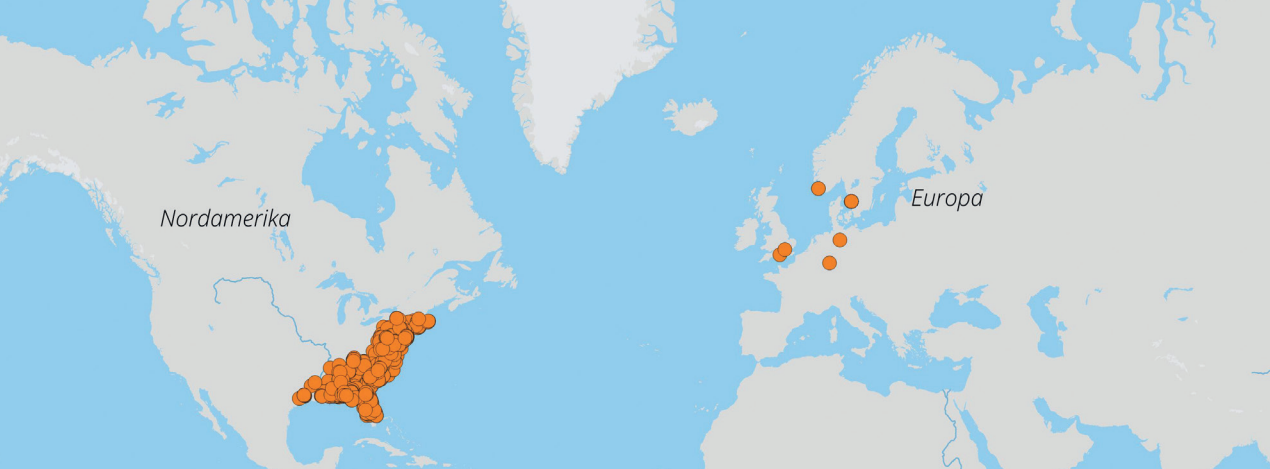
I Skärsjön i Halland växer guldkolv, en nordamerikansk vattenväxt som är inplanterad och verkar spridningsbenägen. Lars Stibe har paddlat runt sjön och dokumenterat läget.

TEXT OCH BILD: LARS STIBE

Guldkolv *Orontium aquaticum* har funnits i Skärsjön i Varbergs kommun i Halland sedan 1980-talet. Det är den enda kända lokalen i Sverige och en av få utanför det naturliga utbredningsområdet i USA. Vid ett besök 2019 noterade jag en pågående spridning av guldkolv i sjön. Under hösten 2023 diskuterades guldkolv i styrelsen för Hallands Botaniska Förening och frågan lyftes även till Länsstyrelsen i Halland och Svenska Botaniska Föreningen. Samtidigt skrev jag denna artikel för att uppmärksamma artens utbredning och väcka fråga om invasivitet och åtgärdsbehov. Sedan artikeln lämnades in har Länsstyrelsen i Halland beviljats medel och utfört åtgärder för att begränsa guldkolv i Skärsjön, se efterordet.

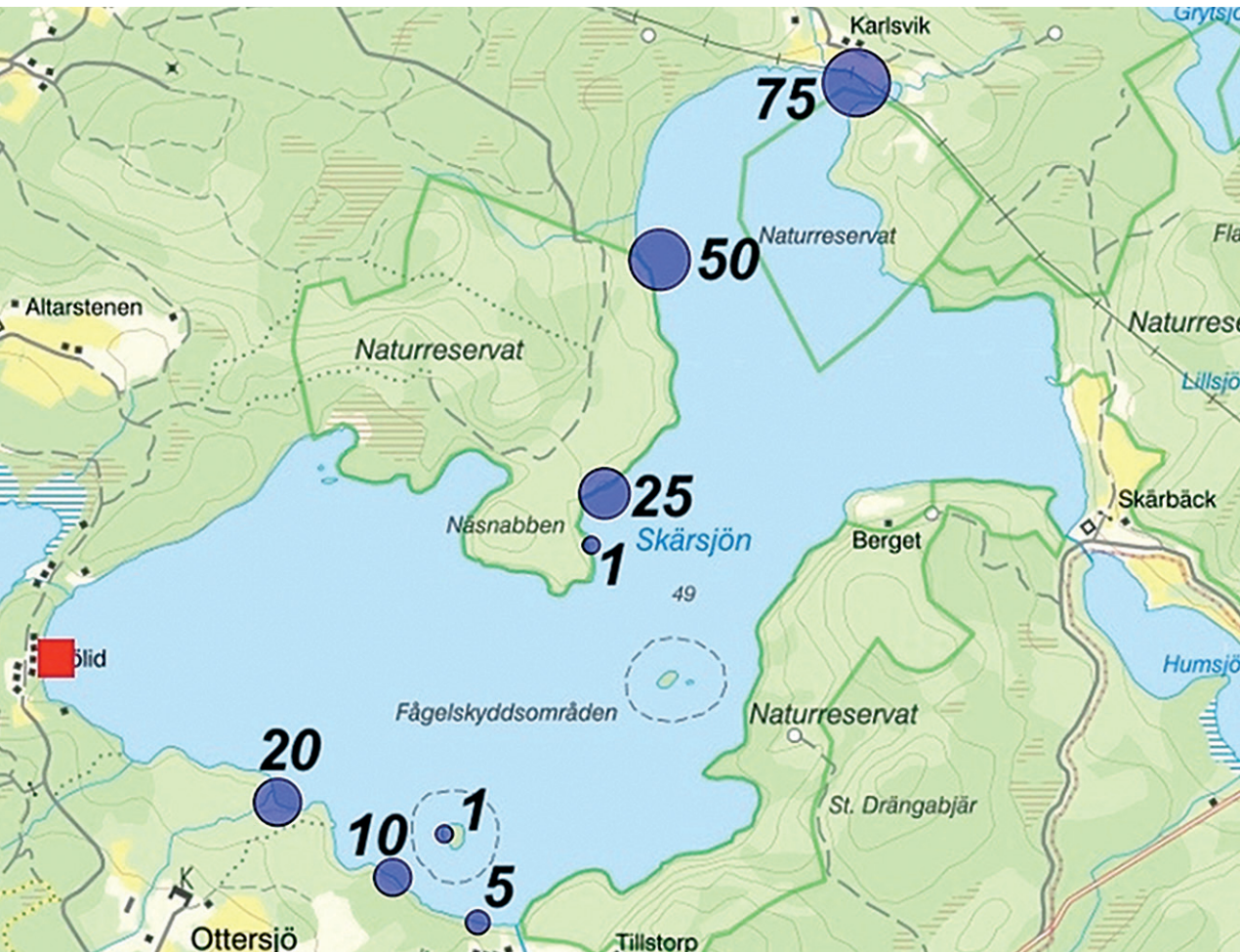
Förekomsten i Skärsjön i Åkulla bokskogsområde uppmärksammades första gången 1985, men guldkolv ska ha funnits där sedan 1982 (Lenfors & Nilsson 1987). Ursprunget är oklart men mycket tyder på att den är utplanterad. Enligt uppgift från nuvarande markägare köptes fastigheten under 1990-talet av en före detta stadsträdgårdsmästare i Varberg. Denne ska enligt samma källa ha "planterat in både det ena och det andra på fastigheten" (information förmedlad av Börje Wernersson, ordförande i Hallands Botaniska Förening).

Guldkolv är ursprunglig och endemisk i östra och sydöstra delen av USA (figur 1). Den växer naturligt på grunt vatten i träsk, kärr, dammar, sjöar och långsamt rinnande

FIGUR 1: Global utbredningskarta. Fynd av guldkolv 1950–2023 (GBIF 2024). Data hämtade direkt till QGIS.

FIGUR 2: Karta som visar fynd av guldkolv i Skärsjön i augusti 2019 (blå cirklar). Siffran intill anger antalet plantor. Den röda symbolen visar fynd av guldkolv i september 2014 i samband med makrofytundersökning inom den nationella miljöövervakningen (fynd noterades då också vid huvudlokalen vid Karlsvik).

FIGUR 3: Guldkolv vid Karlsvik i Skärsjön. Foto: Lars Stibe.

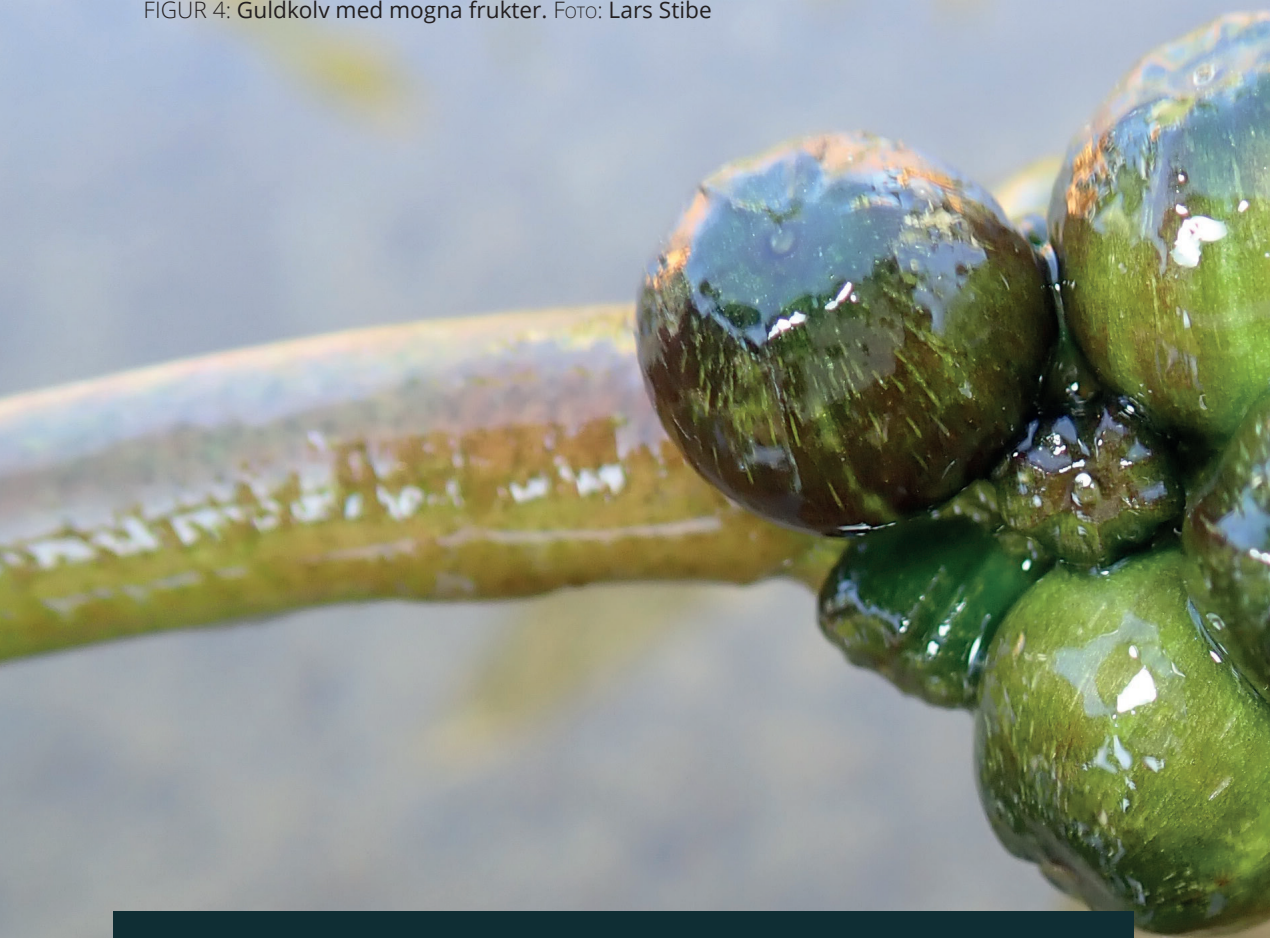
bäckar. Systematiskt tillhör den svaltingordningen Alismatales och därunder familjen kallaväxter Araceae. Av växter som förekommer i Sverige står den fylogenetiskt närmast släktet skunk-kallor *Lysichiton*. Arten är lätt att känna igen med sina smala gula kolvar som sitter på ett långt, bågformat, uppstigande skaft. Bladen är avlånga, grågröna och med en vattenavvisande yta som i USA gett trivialnamnet "never-wet".

Antalet fynd utanför USA är mycket få och helt begränsade till Europa (figur 1). Utöver förekomsten i Skärsjön finns enligt GBIF (Global Biodiversity Information Facility) två lokaler i Tyskland, en i Nederländerna och tre i Storbritannien. De senaste tillskotten är två näraliggande platser i Norge (en liten sjö och i dess utloppsbäck) där den observerades 2022.

Sedan de första observationerna i Skärsjön har flera botanister besökt lokalen och beståndet tycks vara väl etablerat. Merparten av rapporterade observationer på Artportalen (37 av 46) har gjorts i anslutning till ursprungslokalen vid Karlsvik i sjöns nordligaste del. Vid elva av observationerna har antalet plantor uppgetts. Som mest har 262 exemplar noterats (juli 2020).

Vid ett besök den 2 augusti 2019 skattade jag antalet plantor vid Karlsvik till omkring 75. Eftersom jag var ute i kajaken paddlade jag runt stora delar av sjön och upptäckte guldkolv på ytterligare sju platser spridda över sjön, och med sammanlagt fler exemplar än på ursprungslokalen (figur 2). Den växte tillsammans med bland annat svalting *Alisma plantago-aquatica* och notblomster *Lobelia dortmanna*. Utöver mina fynd finns

FIGUR 4: Guldkolv med mogna frukter. Foto: Lars Stibe

Skärsjön – några fakta

Skärsjön är en av Hallands värdefullaste sjöar från naturvårdssynpunkt med bland annat äldre fynd av glacial-relikten *Mysis relicta* och såväl sjöplommon *Nostoc prunifforme* som sjöhjortron *N. zetterstedtii*. Den tillhör också en av de få sjöar i länet som tack vare gynnsamma förutsättningar avseende berggrund och jordarter inte har skadats av försurning. Det är en näringsfattig klarvattensjö och den ekologiska statusen klassas som "God" enligt EU:s vattendirektiv.

I början av 1980-talet etablerades genom olyckliga omständigheter en fiskodling (regnbåge i nätkassar) i sjön. Tillsammans

med Naturvårdsverket arbetade jag och mina kolleger på Länsstyrelsen i Halland för att få bort odlingen. Efter flera års rättsprocesser slutade det med ett regeringsbeslut om att odlingen förbjöds. Under tiden ingick sjön också i ett forskningsprojekt som syftade till att bättre förstå fiskodlingars miljöeffekter. (I samband med dessa undersökningar fångades det sista kända exemplaret av *Mysis relicta* i en Ekmanhuggare!)

Sjön har tidigare utgjort en referenssjö inom kalkkningsprogrammet där vattenkemiska undersökningar startade 1983. Numera ingår den i stället i det nationella övervakningsprogrammet "Trendsjöar".

Främmande och invasiva arter

Främmande arter är sådana som med människans hjälp har förflyttats till ett område där de inte funnits tidigare. Ibland har detta skett medvetet och ibland oavsiktligt. Många arter är eller har varit till stor nytta och kan vara ekonomiskt viktiga. Många är sedan länge väletablerade i vår fauna och flora.

Invasiva arter är främmande arter som sprider sig snabbt och som skadar eller hotar biologisk mångfald, ekosystem och människors hälsa. De kan dessutom medföra stora samhällskostnader på grund av skadorna de orsakar för till exempel infrastruktur och olika näringar, liksom för bekämpningen av

dem. När en invasiv främmande art väl har etablerat sig på en ny plats kan det vara väldigt svårt att bli av med den.

Drygt 3200 kärlväxter (arter, underarter och småarter) anges enligt Artfakta (2025) som främmande i Sverige. För 122 av dessa har risken för att de ska uppträda invasivt klassats som hög eller mycket hög. Ytterligare 19 har klassats som potentiella hot. Guldkolv är per definition en främmande art, men har inte tidigare ansetts vara invasiv. I Artdatabankens klassificering 2025 flyttas den dock från gruppen "Ingen känd risk" till gruppen "Stor risk" som är den näst högsta av fem klasser.

bara två som inte avser Karlsvik; ett i sjöns västligaste del 2014 (rapporterades inte på Artportalen förrän i januari 2024) och ett vid Näsudden 2020 (förmodligen på samma plats där jag fann den).

På många håll har guldkolv använts som prydnadsväxt i trädgårdsdammar. Av antalet fynd att döma tycks den inte vara speciellt benägen att sprida sig. Arten finns inte med på EU:s lista över invasiva arter och inte heller i det förslag på nationell förteckning över potentiellt invasiva arter som Naturvårdsverket tagit fram. I en broschyr från

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten (2022) om dammväxter listas den dock som en av flera arter som bör undvikas.

Guldkolv sprider sig på plats med krypande, långsamt växande rhizom, och på längre avstånd med frön. Kolvens frukter (figur 4) är bär som innehåller vardera ett frö och vid mitt besök 2019 fann jag frukter både flytande på vattnet och liggande på botten.

Spridningen i Skärsjön är kanske inte så alarmerande med hänsyn till att den funnits

Efterord

Sedan artikeln lämnades in i början av mars 2024 har Länsstyrelsen i Halland ansökt om medel för bekämpning hos Havs- och Vattenmyndigheten. Som motiv angavs sjöns vetenskapliga värden och risken för att guldkolv skulle kunna konkurrera ut naturligt förekommande vattenväxter. Den 11 april 2024 beviljades ett bidrag på 400 000 kronor för åtgärder som skulle genomföras under 2024. En första översiktlig inventering i slutet av maj visade att spridningen i Skärsjön var mer omfattande än man trott och krävde större insatser än planerat. I en redovisning av de bekämpningsåtgärder som genomfördes under sommaren konstaterade Länsstyrelsen att det troligen kommer att ta några år innan guldkolven är helt utrotad från sjön, och att det därför är viktigt att fortsätta bekämpningen medan spridningsområdet ännu är begränsat (Israelsson 2024). Man betonar också vikten av att noggrant övervaka så att den inte sprider sig till andra vattendrag och sjöar. I mars 2025 har Artdatabanken uppdaterat sin risklista för främmande arter. Klassningen för guldkolv har nu ändrats från "Ingen känd risk" till "Hög risk".

i sjön i drygt 40 år. Å andra sidan finns nu flera lokaler från vilka den kan spridas vidare och det är därför troligt att den kommer att etablera sig på alla lämpliga biotoper runt sjön. Det finns också en uppenbar risk att den spridit sig till de tre sjöarna nedströms i systemet (Humsjön, Byasjön

och Ottersjön). Om man vill begränsa förekomsten i vattensystemet är det därför hög tid att sätta in åtgärder. Flera naturreservat har gräns i sjöarnas strandlinjer och i ett fall (Karlsvik) omfattas även en del av Skärsjön. Detta gör frågan särskilt angelägen. **SBT**

Citerad litteratur

- GBIF. 2024: GBIF Occurrence Download. <https://doi.org/10.15468/dl.2sqggd> [hämtad 2024-02-28]
- Israelsson, D. 2024: *Bekämpning av guldkolv i Skärsjön* 2024. Länsstyrelsen i Hallands län. Rapport: 2024:20.
- Lenfors, I. & Nilsson, N.-G. 1987: Två nordamerikanska araceer i Halland. *Svensk Bot. Tidskr.* 81: 37–39. Stockholm.
- Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. 2022: *Har du något förbjudet som växer i din trädgårdsdamm? Information om hur du hjälper till att stoppa spridning av invasiva främmande*

dammväxter. <https://www.naturvardsverket.se/48fb23/globalassets/media/publikationer-pdf/8800/978-91-620-8862-0.pdf> [hämtad 2025-02-10]

- SLU Artdatabanken. 2025: Artfakta. [Filtrera arter: Förekommer i Sverige: Taxongrupp: Främmande arter: Risklista]. <https://artfakta.se/sok/taxa> [hämtad 2025-02-10]
- SLU Artdatabanken. 2025: Risklista för främmande arter 2024. <https://artfakta.se/risklistor/2024> [hämtad 2025-03-19]

Stibe, L. 2024: Guldkolv – harmlös raritet eller framtida hot? [Golden club – a harmless rarity or a future threat?] *Svensk Bot. Tidskr.* 118: 242–249.

The aquatic plant *Orontium aquaticum* (golden club or neverwet) has been present in Skärsjön, Halland, Southwestern Sweden, since the 1980s. Skärsjön is an oligotrophic clearwater lake and one of the most ecologically valuable lakes in Halland. This is the only known occurrence of *O. aquaticum* in Sweden and one of few outside its native range in the eastern United States. Initially considered non-invasive, a 2019 survey revealed significant spread, with plants found in multiple locations across the lake. By 2023, concerns about its potential

impact on native vegetation led to discussions within the Halland Botanical Society and the issue was brought to the attention of the County Administration Board. Following this, control measures were initiated in 2024, funded by the Swedish Agency for Marine and Water Management. Despite previous assumptions of limited spread, a survey in May 2024 indicated a more extensive distribution than expected, increasing concerns about its potential ecological impact. *O. aquaticum* is since March 2025 classified as a high-risk species by the SLU Swedish Species Information Centre. Continued monitoring and control efforts are necessary to prevent further spread within the watershed and to protect native aquatic vegetation.

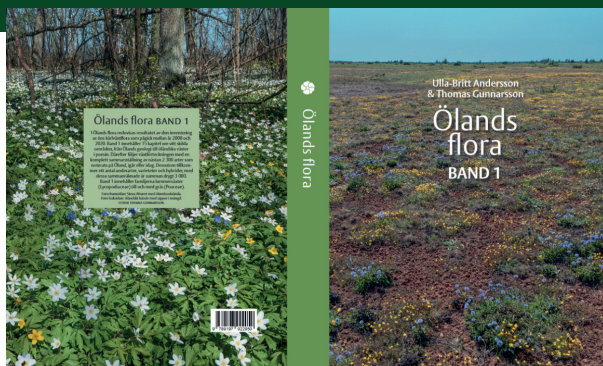
Lars Stibe är engagerad i Hallands Botaniska Förening.
Epost: lasse.stibe@gmail.com

Ölands flora – en recension

En fantastisk flora med fina färgfoton som ger en uppdaterad bild av Ölands kärlväxter.

PATRIK ENGSTRÖM

Ölands flora. Ulla-Britt Andersson, Anders Waldenström & Thomas Gunnarsson 2024. Svenska Botaniska Föreningens förlag. ISBN 978-91-979220-4-3. 1508 sidor. Kan beställas från nätbokhandel från ca 600 kronor för båda banden.

År 1938 kom Rikard Sterner ut med en flora över Ölands kärlväxter. Under de senaste cirka 20 åren har man inventerat om ön och 2024 kom den nya floran ut. Har det då hänt något under de 86 år som förflutit sedan Sterner publicerade sin flora? Svaret är att det hänt en hel del. Visst finns många av de växter som var kända på Sterners tid kvar men en del har minskat och några ökat. Det har också gjorts en hel del nya fynd. Systematiken har ändrats och en del växter har fått nya namn eller hamnat i andra familjer.

Den nya floran kommer i två stora, tunga band fullspäckade med information om kärlväxternas situation på ön. Band 1 inleds med kapitel om öns geologi, vegetationshistoria och botaniska historia. Sedan kommer flera kapitel om de olika biotoperna fram till mitten av band 1 där själva växtförteckningen tar vid. Band 2 innehåller växtförteckningen över de taxa som inte behandlades i band 1. Primäruppgifter presenteras för de flesta växterna och informationen som sedan följer om nuvarande status är ofta mycket innehållsrik. För många

växter presenteras även två utbredningskartor, en aktuell från senaste inventeringen samt en från Sterners uppgifter. Detta gör att man lätt kan se om en växt ökat eller minskat sedan början av 1900-talet.

Författarna delar generöst med sig om sina kunskaper i att identifiera svårbestämda taxa, vilket jag tycker höjer florans kvalitet ytterligare. Även diskussionerna kring avvikande former som förekommer på ön tycker jag är mycket intressant. Exempelvis nämns under storven *Agrostis gigantea* ett icke formellt beskrivet taxa som författarna kallar alvarven. Detta gräs är troligen endemiskt för Ölands och Gotlands alvarmarker men verkar inte ha uppmärksamats av Sterner. Förutom all spännande information om växterna på ön är floran full av otroligt fina färgfoton, de flesta tagna av Thomas Gunnarsson. Utöver foton på växter finns en del drönarfoton där man ges ett fågelperspektiv över ett område. Till syvende och sist är detta en fantastisk flora som jag varmt kan rekommendera till alla som har ett intresse av Ölands kärlväxter.

SBT

Floran i Sverige & Nordeuropa

**En fältflora må ha begränsat
omfång men behöver ändå ha
ett relevant urval av arter och
en kompetent fackgranskning.**

GUNNAR BJÖRNDALH

Då och då dyker det upp nya mer populärt hållna böcker om den vilda floran, i ganska litet format. Syftet är gott: att ge den just väckta växtintresserade en enkel bok att börja med. För en bedömning av kvaliteten på den typen av böcker kan vi förstås tänka oss flera olika kriterier. Det bör finnas en inledning om växtens byggnad, med olika botaniska termer, och tips om hur man går tillväga när man botaniserar. Vidare bör det finnas förslag om mer fullständiga floror att bredda sin botaniska kunskap med. Men det som en författare, översättare och utgivare måste vara mest noggrann med är arturvalet, och i samband med detta hur stort geografiskt område som boken förväntas täcka.

Med en flora med begränsat urval finns nämligen alltid risken att den bara tar med en enda art av flera besläktade ganska vanliga arter. Då gäller det att nämna de snarliga och närbesläktade arterna i texten. Om en bok i litet format förväntas ge en översikt av floran inom ett ganska stort geografiskt område blir problemet med arturval förstås större än om floran enbart täcker Sverige.

Detta problem visar sig tyvärr ibland tydligt i boken *Floran i Sverige & Nordeuropa*, av Andrew Cleave, översättning och bearbetning av Anna Rohde. Eftersom boken täcker Skandinavien och nordvästra Europa

Floran i Sverige & Nordeuropa. Andrew Cleave, översättning Anna Rohde 2022. Tukan Förlag. ISBN 9789180372282. 160 sidor. Kan beställas från nätbokhandel från ca 90 kronor.

ända så långt söderut som till Loire-dalen i Frankrike, så blir dels arturvalet begränsat, dels ibland felprioriterat för en skandinavisk läsare. Här saknas bland annat blåsippa, gulsippa, backsippa, revsmörblomma, kärleksört, gökärt, odon, skvattram och blåsuga. Bokens brittiska ursprung visar sig i stället genom att den har med engelsk klockhyacint och påsklilja.

Utifrån det något märkliga arturvalet kan därför denna bok endast rekommenderas med tvekan. Detta gäller trots att det finns en god introduktion om växternas byggnad och något om hur man botaniserar, samt att snarliga arter ibland nämns i texten. Trots att boken är tryckt 2022 noterar dessutom den petige recensenten att det är en gammal adress till Svenska Botaniska Föreningen, och att den senaste upplagan av *Nordens Flora* inte omnämns. För en fortsatt utgivning av botanisk litteratur rekommenderas förlaget att anlita en kompetent botaniker för fackgranskning, inkluderat uppdaterad vetenskaplig namngivning och familjeindelning.

Rekommendationen till en växtintresserad blir att skaffa en mer omfångsrik bok direkt. Mossberg-Stenbergs *Svensk Fältflora* är inte helt perfekt i alla avseenden, men betydligt bättre beträffande arturvalet, och den har ändå ett måttligt stort format, så att den kan tas med i fält. **SBT**

Till minne av Ebbe Zachrisson

Svenska Botaniska Föreningens hedersmedlem Ebbe Zachrisson (1931–2025) gick bort i början på januari i år i en ålder av 93 år. Ebbe var utbildad geolog och hade en 40-årig verksamhet på SGU (Sveriges geologiska undersökning) som berggrundsgeolog, där han kartlade stora delar av Sveriges fjällberggrund. Han var en svensk geolog och botaniker, vars liv präglades av vetenskaplig nyfikenhet och en passion för naturen.

MORA ARONSSON

Parallellt med arbetet som geolog hade Ebbe ett stort intresse för växter, framför allt i fjällen, där han kom att speciellt intressera sig för kopplingen mellan berggrund och artsammansättning, det vill säga vilka växter som trivs på vilka bergarter. Efter pensioneringen 1996 ägnade han sig åt

botaniken på heltid och blev en drivande kraft inom inventeringen av Upplandsfloran med ansvar för Östhammars kommun. Till *Upplands flora* skrev han kapitlet om geologins relation till floran, troligen en av de bästa redogörelserna som skrivits i ämnet. När Ebbe anmälde sig som invente-

Hällebräcka. Foto: Patrik Engström

rare för floran, var han obekant för oss andra och vi stod lite undrande inför en herre som ifrågasatte det mesta av vad som stod i floror och inventeringsanvisningar, samtidigt som han verkade väldigt påläst. Men det tog inte lång tid innan Ebbe med sin kompetens blev en viktig kugge i florainventeringen och han bidrog till många nyttiga diskussioner med sitt kritiska tänkande. En ibland lite knepig sak med Ebbe var att han närmast var orubblig när han bestämt sig för något. Ett sådant beslut var att han tyckte att han var för gammal för att skaffa sig en dator, vilket han stod fast vid resten av sitt liv. När vi andra (särskilt inom Upplandsfloran) kommunicerade med e-post, fick man ringa Ebbe eller skicka vanliga brev.

Han var djupt engagerad i flera floraprojekt och stöttade dem på sätt han kunde även sedan han själv inte kunde vara ute i fält. När växtinventerandet för floran var avslutat i Uppland ägnade han somrarna åt floraväkteri. Hans insatser som floraväktare sträckte sig över hundratals växtlokaler, där han både dokumenterade och arbetade för bevarandet av viktiga biotoper under lång tid. Han återrappporterade alltid årets arbetsinsats med prydligt handritade "analoge Excelark" (en typiskt kreativ Ebbe-lösning). Han bidrog också ekonomiskt till floraprojekt i både Uppland och Västerbotten. Detta möjliggjorde tryckning av floror, så väl som fältinventeringar med helikopter i svåråtkomliga delar av fjällvärlden.

Eftersom hans sommarstuga låg mitt i den uppländska utbredningen av hällebräcka *Saxifraga osloënsis*, blev den en av hans favoritarter som han ägnade mycket intresse och undersökning. Ett temanummer av Daphne blev hans sammanfattning av kunskapen om hällebräckan med fokus på Uppland.

Ebbe Zachrisson. Foto: Jan Y Andersson.

Ebbes gärning uppmärksammades genom en rad utmärkelser. Han tilldelades priset Årets Geolog 2015 av Geosektionen inom Naturvetarna för sina omfattande insatser inom geologisk kartläggning och sin förmåga att kombinera geologi och botanik. Han mottog även Törnebohmspriset, som delas ut av Geologiska Föreningen, för sina bidrag till förståelsen av Skandinavien geologi. Svenska Botaniska Föreningen tilldelade honom Guldluppen 2011 för hans insatser inom botaniken, och 2023 utnämndes han till hedersmedlem i föreningen som erkännande för sitt arbete med florainventeringar, floraväkteri och bevarandearbete. Ett erkännande han även hade fått av Botaniska Sällskapet i Stockholm och Upplands Botaniska Förening.

Ebbe Zachrisson var en naturvetare med en osedvanlig kombination av djup och bred kunskap. Hans arbete inom geologin och botaniken har varit en viktig inspiration och källa till kunskap för många. Vi alla saknar honom. **SBT**

Tre inventeringsläger inom växtatlasprojektet 2025

Följ med på inventeringsläger i sommar. Tre läger arrangeras på platser i Dalarna, Jämtland, Ångermanland och Lappland där fler växtuppgifter behövs.

TEXT & BILD: LARS FRÖBERG

Växtatlasprojektet har som mål att göra en svensk atlas över alla vilda kärlväxter. Varje år ordnas inventeringsläger i områden där floran är dåligt kartlagd. I år ordnas tre läger inom Svenska Botaniska Föreningens (SBF) växtatlasprojekt. Det blir ett låglandsläger i nordöstra Dalarna, ett i östra Jämtland till västra Ångermanland och ett fjällläger i Torne och Lule lappmarkers fjällområden kring Kebnekaise. Under lägren i Dalarna och Jämtland/Ångermanland bor vi i stugby, och eftersom de ligger i anslutning till varandra finns det möjlighet att kombinera evenemangen. Vid fjälllägret

bor vi i tält de flesta dagarna och kan samlas endast efter de två omgångarna som lägret är delat i.

Dessa läger brukar vara ganska intensiva. Det kommer att vara hela dagar ute i fält. Ibland är det långa sträckor att gå och man behöver kunna ta sig fram i terrängen även där det inte finns stigar att följa. Under dagarna och vid låglandslägren har vi även ett kvällspass då vi går igenom insamlat material. Vi delar in grupperna så att det finns minst en kunnig botanist i varje och vid låglandslägren fördelar vi även bilförare över grupperna.

Anmälan

Se respektive läger. Kom ihåg att ange: mobilnummer, epostadress, samt om du kommer med bil eller tåg/buss.

Låglandsläger i nordöstra Dalarna 4–10 juli

Det här inventeringslägret organiseras av Dalarnas Botaniska Sällskap med Fågelsjö som bas. Förutom intressant natur hyser Fågelsjö en värdefull kulturmiljö. Anmälan senast 19 juni till Urban Gunnarsson (urban.gunnarsson68@gmail.com).

Låglandsläger i Ångermanland 10–16 juli

Det här inventeringslägret organiseras av SBF, med Strömsund som bas. Vi kommer att inventera fjällnära områden i de östra delarna av Jämtland och de västra delarna av Ångermanland. Anmälan senast 19 juni till Lars Fröberg (lars.froberg@svenskbotanik.se).

Fjällläger i Kebnekaises omgivning 3–10 augusti

Det här inventeringslägret organiseras av SBF, med Nikkaluokta som bas (fem mil väster om Kiruna). Vi kommer att inventera i fjällen och övernattningar sker i eget tält, förutom vid start och slut då vi bor på vandrarhem i Nikkaluokta.

Inventeringen kräver någorlunda fjällvana samt grundläggande kunskap i fjällbotanik; om du tvekar om detta kan du höra av dig om förkunskaper. Den är uppdelad i två omgångar om vardera tre dagar (måndag–onsdag och torsdag–lördag) och transport till de olika områdena sker med helikopter.

Anmälan till fjälllägret görs till Jan Andersson (jan.andersson.bio@gmail.com) senast 30 juni, och eventuella frågor kan också ställas till honom (e-post, se ovan; mobil: 070-6746839).

Ny personal

Tre nya medarbetare har tillkommit sedan årsskiftet.

Liselott Evasdotter är ny verksamhetsansvarig på föreningen. Hon är uppvuxen i Norrbotten och flyttade till Uppsala för studier vid Sveriges lantbruksuniversitet och Uppsala universitet. Liselott har en examen i biologi och gjorde sitt examensarbete inom växtekologi. Den som har bra minne kanske kommer ihåg en artikel i Svensk Botanisk Tidskrift från 2011 (SBT 105:2) om rikkärrsrestaurering med grävmaskin.

Under sitt yrkesliv har Liselott arbetat i fält med inventering och som miljökonsult med fokus på miljö i stora projekt. Delar av fritiden ägnar hon åt Upplands Botaniska Förening där hon är ordförande sedan ett år tillbaka. Liselott tycker mycket om att vara ute i naturen och botanisera, både i Sverige och utomlands. I sommar hoppas hon på att delta i något av föreningens inventeringsläger. **SBT.**

Elvira Caselunghe är ny redaktör för Svensk Botanisk Tidskrift. Hon har en doktorsexamen i miljökommunikation och har forskat vid SLU, Centrum för biologisk mångfald och Centrum för naturvägledning. Hon har även en biologexamen med flera kurser i botanik. I sin avhandling undersökte hon demokratiska och kommunikativa aspekter i svensk naturvård. En utgångspunkt är att ekosystem påverkas av hur vi kommunicerar om naturen, som vilka ord och forum vi använder. Elvira har ett stort intresse för förmedling av kunskap om arter och ekosystem.

Innan den samhällsvetenskapligt inriktade forskarutbildningen hade hon anställningar som biolog inom landskapsökologi, skogsentomologi och växtekologi. En period var hon helgvärd i Botaniska

trädgårdens tropiska växthus i Uppsala. Elvira bor i Gamla Uppsala. På fritiden gillar hon att öka artrikedomen i sin trädgård, som hon registrerat i projektet Världens längsta blomsteräng.

SBT.

Karin Didring Leksell är vikarierande redaktör för Vilda Växter. Hon har frilansat sedan 2005 efter att hon gjort praktik på Sveriges Natur. Karin har en kandidatexamen som redaktör från Mälardalens högskola.

Hon har arbetat och studerat både i Sverige och utomlands. Karin har en gedigen bakgrund inom produktion av text och bild. Hennes studier har en stor bredd och sträcker sig från två års serieteckning i Malmö till marinbiologi i Göteborg, och däremellan kortare kurser i språk, journa-

listik, litteraturvetenskap, skrivande och 3D. Utöver redaktörskapet för Vilda Växter jobbar hon idag bland annat med böcker som Bluey och Fantus, samt diverse barn- och föreningsstidningar. Karin bor och arbetar i Falun.

SBT.

BOTANISKA FÖRENINGAR

En skånsk förening med anor

Landets äldsta botaniska förening ger ut tidskriften Botaniska Notiser sedan år 1839. Idag är verksamheten mångsidig och man har fått pris för sin folkbildande verksamhet.

ÅKE SVENSSON & KJELL-ARNE OLSSON

Lunds Botaniska Förening, LBF, bildades 1858 och är landets äldsta botaniska förening. Från början var det en akademisk sammanslutning som hade till syfte att främja botaniken ”främst i Lund med omnejd”. Sedan många år tillbaka är LBF den regionala botaniska föreningen i Skåne med drygt 400 medlemmar.

Som botanisk förening är syftet självfallet i första hand att främja intresset för botanik, samt att sprida kunskap om och verka för skydd av vår flora. Men under senare tid har det blivit allt viktigare att även engagera sig i naturskyddsärenden av olika slag.

Inventeringsprojekt har alltid varit en viktig verksamhet för LBF. Ett sådant omfattande projekt var den senaste inventeringen för Projekt Skånes flora 1989–2005, som resulterade i två band av *Floran i Skåne*, först *Vegetation och utflyktsmål* och därefter atlasen *Arterna och deras utbredning*. Idag är Projekt Skånes mossor, som startade 2007, vårt stora inventeringsprojekt. Denna inventering är nu i sin slutfas och kommer förhoppningsvis utmynna i en heltäckande atlas över alla mossor i landskapet inom en inte alltför avlägsen framtid.

Floraväktarverksamheten i Skåne startade

1988 och är idag den av föreningens verksamheter som flest medlemmar är engagerade i. Det finns en mängd hotade arter i Skåne och floraväktarna besöker årligen ett tusental lokaler för dessa. Våra specialinventeringar av utvalda arter resulterar ofta i artiklar i vår tidskrift *Botaniska Notiser*.

Botaniska Notiser grundades redan 1839 och är en av världens äldsta botaniska tidskrifter. Längre var den i privat ägo, men sedan 1921 ges den ut av LBF, med ett uppehåll 1980–2000. *Botaniska Notiser* kommer ut med fyra häften per år. Föreningen har också givit ut många böcker. Under senare år kan nämnas *Orkidéer i Skåne – en fälthandbok* och *Växtvärldens uppkomst och utveckling*.

Under september–april har LBF medlemsmöten med föredrag i botaniska ämnen varje månad. Föreningen anordnar även många exkursioner och blomstervandringar under året. Detta är en viktig verksamhet för att nå ut till en naturintresserad allmänhet och presumtivt nya medlemmar. Under 2024 tilldelades LBF Studieförfrämjandets folkbildarpris för denna utåtriktade verksamhet. Vi försöker även arrangera någon längre botanisk resa varje år, företrädesvis till Medelhavsområdet. **SBT**.

Foto: Peter Ståhl

Klockgentiana *Gentiana pneumonanthe* är en av de prioriterade arterna för floraväktarna i Skåne 2025.

B Posttidning

Avsändare:

Svensk Botanisk Tidskrift
Kungsängens gård 206
753 23 Uppsala

Snäckmurarbi *Osmia bicolor* besöker back-sippa. Dess svenska namn har biet fått av att honan använder snäckskal av bland annat trädgårds- och parksnäckor som yngelplats. Hon inreder snäckan med celler som hon bygger upp med tuggade växtdelar. Varje cell förses med pollen från bland annat

getväppling och käringtand. Därefter rullar hon ner snäckan i en grävd grop och kamouflerar den med en hög av tallbarr. Hon patrullerar senare området med bon och bättrar på kamouflaget. De nya bina kläcks om hösten och kryper fram först nästkommande vår. TEXT & BILD: Ola Jennersten.